

**EL PAPER DE L'ASSOCIACIONISME
CULTURAL EN EL SEGLE XXI**

VIII ESPAI DESPUIG

16 de novembre de 2013, OTOS (la Vall d'Albaida)

EL PAPER DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL EN EL SEGLE XXI

VIII ESPAI DESPUIG

16 de novembre de 2013, Otos

INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana

Patronat format per

CCEPC
www.ccepc.org

**Generalitat
de Catalunya**

Edita:

Institut Ramon Muntaner

Portada: Rellotge Unió d'Elsa Martí (Otos)

Contraportada: Rellotge bicicleta d'Antoni Miró (Otos)

Fotos portada i contraportada: Josep Albinyana

© Les autores i els autors

Responsable de col·lecció: Maria Carme Jiménez Fernández

Responsable d'edició: Mercè Roca i Alcaina

Correcció: Núria Grau

Imprimeix:

Gràfiques del Matarranya. Calaceit

ISBN: 978-84-617-3022-3

Dipòsit legal: T-289/2014

SUMARI

Taula rodona Espai Despuig. <i>Maria Josep Garcia</i>	7
Els centres d'estudis en el segle XXI. Persistència o reinvençió <i>Josep Vicent Frechina</i>	11
Club d'Amics de la Unesco d'Alcoi <i>Emma Rodríguez Castelló</i>	15
Entre els canvis, la crisi i les consistències <i>Josep Santesmases i Ollé</i>	23
El moviment associatiu de les societats musicals de la Comunitat Valenciana al segle XXI <i>Josep Francesc Almeria Serrano</i>	35
Associacionisme ecologista a la Vall d'Albaida <i>Rafel Cano</i>	45
Espai Despuig. Otos, 16 de novembre de 2013 <i>Carmen Domènech Boscà</i>	51
Debat de l'Espai Despuig	57

Taula rodona Espai Despuig. Otos, 16 de novembre de 2013

Maria Josep GARCIA
Presidenta de l'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida

Bon dia. Benvinguts a Otos, benvinguts a la Vall d'Albaida. En primer lloc vull agrair a l'Institut Ramon Muntaner la confiança atorgada a l'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida per col·laborar en la organització de la VIII edició de l'Espai Despuig. Des d'ací, el nostre agraïment també a l'Ajuntament d'Otos, al seu alcalde, i sobretot al regidor de Cultura, Tino Pla, que ens ha obert el seu poble i aquest espai, el Palau de Sant Josep per organitzar aquest acte. Quan vàrem estar pensant en quin lloc ubicaríem aquesta activitat, sense cap dubte vam pensar en Otos, pel seu atractiu tan especial que té, per a la nostra cultura i per al nostre país, per ser un poble emprenedor i amb una multitud d'iniciatives culturals de gran qualitat.

Per a nosaltres, ha suposat un repte treballar amb vosaltres i vull agrair la tasca realitzada per Josep Albinyana, per Josep Calatayud i per tota la Junta de l'IEVA, que ha estat treballat perquè tot açò funcionara avui.

També vull donar la benvinguda a la Vall d'Albaida a totes les persones que avui heu vingut a acompanyar-nos des de les terres del nord.

Abans d'encetar l'acte permeteu-me que felicite l'Institut Ramon Muntaner i l'Institut d'Estudis Catalans pel seu desè aniversari; el vostre paper com a eina de suport als centres i instituts locals i comarcals de parla catalana és molt important. Enhorabona.

Traslladeu aquesta felicitació al vostre president, Lluís Puig, i rebeu la més grata felicitació a tots els qui hui sou ací, encapçalats per Josep Santesmases, vicepresident de l'IRMU, i per Maria Carme Jiménez, directora de l'IRMU. I ja, sense més preàmbuls, disculpeu aquesta mitja horeta de retard que hem tingut, però ja sabeu que l'oratge ens ha impedit complir un poc amb els temps. Sembla que les retallades també ens han vingut amb l'oratge. De l'estiu hem passat a

l'hivern, i la tardor s'ha quedat retallada i hui ho hem comprovat.

Encetem aquest Espai Despuig, la seua vuitena edició, parlant un poc dels seus orígens. L'any 2004 va tenir lloc a Tortosa la primera edició de l'Espai Despuig. Aquest Espai deu el seu nom a l'escriptor i humanista tortosí Cristòfol Despuig, que escrigué l'obra en prosa més interessant del segle XVI: **Los coloquis de la insigne ciutat de Tortosa**. Veient de què tractava, en aquesta obra es produeix un debat entre els tortosins Favio i Livio i el cavaller valencià Pere, que acabava d'arribar a Tortosa i a qui expliquen la història i la bellesa de la ciutat, però també els seus problemes comentant i criticant diversos aspectes de la Tortosa renaixentista. A l'Espai Despuig es pretén això mateix, fomentar la crítica i l'anàlisi des de diverses perspectives de l'actualitat dels territoris de parla catalana i, per aquest motiu, l'Espai Despuig té com a objectiu ser un punt de trobada on els centres d'estudis puguen debatre tots aquells temes que els siguin d'interès. Aquest Espai es realitza de forma bianual i es publiquen les aportacions que es realitzen en un volum que es presenta tots els anys i que hui el podeu veure en la tauleta de l'entrada, i que també el tenim ací en la taula. També podeu veure totes les intervencions de l'Espai Despuig en el seu web, tot allò que s'ha tractat fins ara.

És la primera vegada que la Vall d'Albaida participa en aquest esdeveniment i m'agradaria donar a conèixer més a la gent d'ací què és l'Espai Despuig i la seua trajectòria.

En el primer Espai Despuig, es va parlar sobre l'ús i abús del patrimoni en els territoris de parla catalana; en el segon, es va tractar el tema de la recerca, divulgació i paper dels centres d'estudis i de les universitats; en el tercer, es van posar damunt la taula els centres d'estudis i la dinamització social: problemàtiques i estratègies en relació amb el seu entorn; en el quart, es va treballar la recerca local davant les problemàtiques del segle XXI; el cinquè es va centrar en les realitats administratives, la visió global de la cultura catalana des de la diversitat territorial; en el sisè, els estudis locals i l'educació; en el setè, l'associacionisme i els equipaments culturals al territori, la cooperació per a la mediació, i ara, en el vuitè Espai Despuig, parlarem sobre el paper de l'associacionisme cultural en el segle XXI.

Amb aquest tema que des de l'Institut Ramon Muntaner ens van proposar, sabrem si les associacions culturals s'adapten als canvis, què passa, quines transformacions s'estan realitzant, com està afectant-los la crisi, com es pot contribuir des de les associacions culturals a superar la crisi i quina és la seua repercussió en l'entorn. Totes aquestes qüestions són les que avui tractarem ací.

Bé, a la meua dreta, tenim Josep Vicent Frechina, president de la Federació d'Instituts d'Estudis del País Valencià; després hi ha Emma Rodrigues, que és la presidenta de l'Associació d'Amics de la Unesco; a continuació, hi ha Josep San-

tesmases, que és president de la Coordinadora de Parla Catalana i el vicepresident de l'Institut Ramon Muntaner. A la meua esquerra, Josep Almeria, president de la Federació de Societats Musicals de la Comunitat Valenciana; després, Rafa Cano, que és el representant de la Coordinadora Ecologista de la Vall d'Albaida i, al seu costat, Carme Domènech, portaveu de les associacions culturals de la comarca, és vocal de l'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida. Excusem la no assistència de Pau Raussell, que havia de ser ací, però que al final per problemes d'agenda no ha pogut vindre. I amb aquesta presentació anem a iniciar la taula redona.

Som sis persones a parlar, i tenim moltes coses a dir. Encetem l'acte anant a litzant diverses qüestions.

Les associacions ací representades, que tenen una àmplia trajectòria, han vist la seva activitat afectada per tot el que està passant? Estem vivint una societat de canvis, uns canvis que cada volta són més accelerats, com afecten aquests canvis a les associacions? Han influït en la relació amb els socis, en la participació, en l'actitud de les persones i de les entitats que hi col·laboren? O cada associació està vivint la seua particular situació? No està afectant en res? Continuem en la mateixa línia que els anys anteriors?

Tenen la paraula...

La següent pregunta que volíem fer als membres de la taula era en quina mesura la crisi ens havia afectat, tant des del punt de vista econòmic d'ajudes, i subvencions. Les associacions tenen menys socis, menys subvencions? Tot açò ha disminuït la capacitat que tenen en el seu àmbit d'actuació, en les relacions i la col·laboració amb l'Administració pública? Són les relacions més difícils? Quines mesures han hagut d'adoptar per navegar en aquesta crisi? S'ha hagut de recórrer a la imaginació, a reinventar-se, a cercar altres formes de traure diners, com per exemple els mecenatges o els llocs web tipus Verkami? O es demana ajut a tot el món? Que és el que està passant? Com s'ho estant plantejant?

Tenen la paraula...

I, per acabar, voldríem saber si esteu satisfets amb el vostre model, amb el paper que juguen les vostres associacions; si realment hi ha incidència en la societat, i què podríem fer per canviar, per millorar. Quina demanda veieu que hi ha en la societat? Què és el que ens agradaria fer? Anem, tal volta, a parlar de somnis ja, o d'una utopia? Quina és la nostra projecció cap al futur de les nostres entitats?

Moltes gràcies a tots els participants i, com a conclusió final, podríem dir que les associacions culturals han actuat com a eixos vertebradors dels valors i l'estima del patrimoni cultural del nostre país, amb iniciatives i actuacions com a testimoni de fets i expressions populars ben assumides. Lluny d'interessos lucratis, les aspiracions associatives han anat adreçades a la cohesió social i a la potenciació cultural.

El moviment associatiu de caràcter cultural viu immers en les transformacions, la recerca de nous camins i els reptes de la globalització de la societat del segle XXI. La dinàmica dels temps ha fet que l'associacionisme no haja de suplir serveis, sinó que passe a una situació basada en la col·laboració, la coordinació i la complementarietat amb les institucions públiques democràtiques, per garantir conjuntament l'accés de tots els ciutadans a la cultura.

L'adaptabilitat de les entitats culturals en el context canviant de la societat del segle XXI es manifesta en el manteniment de la presència activa de les iniciatives i inquietuds de la gent que les integra. Contribueixen de manera efectiva i notòria a l'enriquiment i potenciació de les celebracions i manifestacions culturals dels nuclis de població on estan establertes. Constatem que, actualment, les associacions culturals constitueixen un fogar estés per tot el territori català com a estructures de dinamització i cohesió socials.

Moltes gràcies a tots i totes.

Els centres d'estudis en el segle XXI. Persistència o reinvençió

Josep Vicent FRECHINA

President de la Federació d'Instituts d'Estudis Comarcals del País Valencià

Els centres d'estudis comarcals ens enfilem pel segle XXI immersos en tres crisis simultànies d'abast desigual i amb fortes interconnexions mútues: la crisi global que ens afecta col·lateralment, la crisi general de l'associacionisme i la crisi particular del nostre model d'entitat. De com aconseguim resoldre aquest triple embat dependrà en bona mesura el nostre futur a mitjà i llarg termini.

Si començàvem analitzant aquesta conjuntura de fora cap endins, hauríem d'observar d'entrada que els efectes de la crisi del capitalisme avançat que viu el planeta no són necessàriament perniciosos en el nostre cas. És cert que la dràstica reducció de la inversió pública en polítiques culturals —que evidencia cruament la particular jerarquia de valors de l'Administració— ha posat contra les cordes moltes entitats el finançament de les quals depèn de convenis i subvencions. Aquestes ajudes, o han minvat dramàticament, o no s'han fet efectives malgrat els compromisos assumits, fet que ha obligat els centres a redoblar els seus esforços en la recerca de fórmules de capitalització alternativa. Entre aquestes fórmules destaca, per la incidència que ha tingut i la doble lectura que planteja el seu ús, el recurs del micromecenatge.

En efecte, el micromecenatge és una forma d'estimular la militància cultural, de fomentar la participació ciutadana en projectes específics, d'aproximar productors i usdefruitars i de finançar iniciatives mitjançant la implicació econòmica dels interessats. Tanmateix, aplicat als centres d'estudis no deixa de ser, en molts casos, una mena de copagament encobert. Els centres, com a entitats dedicades a la producció de patrimoni, a la vertebració territorial, a la integració social i a la dinamització cultural, generem una riquesa que normalment no té retorn: es converteix en capital social i cultural col·lectiu. La mateixa naturalesa de la nostra activitat demanda, per això, unes inversions pressupostàries que

l'espantall de la crisi no hauria d'haver encongit en la forma tan descarnada i significativa en què ho ha fet.

La contraprestació positiva d'aquesta retirada franca de l'Administració és l'alliberament de l'espai associatiu, cada vegada més ocupat i condicionat per la supraestructura pública, i l'oportunitat de redefinició del model que s'hi propicia: quin ha de ser el marc de relacions entre les entitats i els diversos poders públics, com es pot evolucionar des de l'actual delegació de funcions subsidiada —on els centres actuen molt sovint per pal·liar les mancances de les polítiques culturals o mediambientals— a un règim de complementarietat i aprofitament de sinergies, com es poden fer compatibles les dinàmiques voluntaristes de l'associacionisme amb la necessitat de professionalitzar la gestió de les associacions, etc.

Aquest fil de pensament ens porta a la segona de les crisis a què al·ludíem de bon començament: la que protagonitza des de fa un grapat d'anys l'associacionisme cultural. Podem discrepar en el seu abast i calat, però penso que tots podem convenir en el fet que venim d'una època de crisi dels valors col·lectius que ha somogut les estructures socials i els models de convivència, que ha afeblit els vincles ciutadans i que ha reduït sensiblement la participació associativa. L'associacionisme ha crescut notablement en l'aspecte quantitatiu però hom detecta un dèficit participatiu cridaner: un descens del grau d'implicació individual en els projectes col·lectius. Algú n'ha dit, d'això, *associacionisme clientelar*. Als Estats Units fa temps que es parla de la *associacionisme professional*, que és una traducció amplificada d'aquest nou fenomen: ONG, macrofundacions, etc. en què l'associat té poc a dir respecte a les estratègies i el funcionament de les entitats. *Diminished Democracy*, en deia Theda Stockpol en un llibre ben conegut. A casa nostra no hem arribat encara a aquest nivell, però hi ha símptomes que podem relacionar amb això, com ara el foment del voluntariat dirigit en detriment de l'autogestió.

És indubtable que vivim en una societat més individualista i desmobilitzada que la que va veure néixer el patró associatiu que nosaltres representem i que, fins i tot, aquest model es percep com a antiquat i ingènuament idealista des de determinats sectors polítics i intel·lectuals. Però no ho és menys que els models alternatius que encara no han demostrat la seua eficàcia, amb la qual cosa associacionisme tradicional i contemporani inflen els indicadors estadístics però disminueixen sensiblement la vigoria de la seua activitat i la seua capacitat de transformació social.

Els centres d'estudis locals i comarcals afegim a tot això la crisi del nostre model d'entitat. Es traca d'una crisi d'implantació irregular, que no afecta ni molt menys totes les associacions per igual, però que dibuixa una tendència clara i preocupant evidenciada en la manca de renovació generacional. Aquest dèficit recurrent s'ha imputat sempre a la nostra incapacitat funcional per donar solució

al repte que se'ns plantejava, però la seua extensió territorial i la seua contumàcia ens obliguen a preguntar-nos si no serà una tara intrínseca del mateix model associatiu. Ho dic perquè les nostres associacions són fruit d'un temps, un context i unes circumstàncies molt concretes que han canviat completament. Tot seguit intentarem aprofundir en la naturalesa i les repercussions d'aquests canvis.

Primerament, hem de centrar l'atenció en el caràcter netament vinculat al territori d'aquesta forma d'associacionisme. Un caràcter que pot constituir un actiu evident en un temps d'alta mobilitat i deslocalització, però que a efectes pràctics té importants conseqüències negatives: el desplaçament forçós dels membres més compromesos del col·lectiu debilita el seu funcionament quotidià i la seua centralitat i proximitat física s'esfumen en una virtualitat on aquestes qualitats es devaluen.

En segon lloc, cal considerar també les noves formes de treball i les noves sensibilitats que genera la progressiva implantació de les noves tecnologies, on les estructures associatives tradicionals perden molt del seu sentit, emergeixen formes inèdites d'intel·ligència col·lectiva, l'operativitat es multiplica en el treball en xarxa i la jerarquia i el lideratge es renegocien contínuament sense necessitat de discussions assembleàries ni d'eleccions formals per elegir una Junta en què, difícilment, es completa mai el nombre escaient de candidats.

I un tercer canvi que afecta directament l'actuació dels centres d'estudis és el mateix èxit o fracàs de la seua activitat: alguns dels estímuls que suscitaren la creació de l'entitat ja no existeixen o han perdut força. Molt de patrimoni ja està protegit i revalorat —almenys en els casos més sagnants— o la societat n'ha assumit la seua pèrdua; la consciència comarcal ja està formada o difícilment es formarà; el pou dels estudis locals en alguns casos està ben espremut i exhaurit; etc.

D'altra banda, algunes institucions i fins i tot algunes entitats privades, han assumit feines i funcionalitats que abans eren territori exclusiu dels centres d'estudis, fet que ha donat lloc en alguns casos a interessantíssims projectes de cooperació —com el que des de fa tres anys portem a terme la Federació d'Instituts d'Estudis Comarcals del País Valencià amb el Vicerectorat de Participació i Projectió Territorial de la Universitat de València—, però en altres s'ha traduït en una competitivitat deslleial i contraproduent en què el feble, en aquest cas el centre d'estudis, sempre hi surt perdent.

En aquesta tessitura sembla inqüestionable que el futur dels centres d'estudis comarcals passa inapel·lablement pel jardí dels senders que es bifurquen: o es persisteix fins a exhaurir completament el model —fet que, en molts casos, es produirà quan pleguen els membres actuals més actius— o es repensa a fons el paper que han de jugar en el nou context —una veritable reinvençió que abraça organització, gestió, funcionament, comunicació, relació del soci amb l'entitat, articulacions de segon nivell, etc.

L'experiència recent —i al País Valencià, especialment— ens ha demostrat de manera fefaent que les associacions són indispensables: han mantingut viu el país i la seua incidència social, sobretot en l'àmbit local, continua sent grandíssima com a instruments de sociabilitat alternativa, de dinamització ciutadana i de producció, divulgació i defensa del patrimoni. Cal, però, reforçar la seua vigència atacant amb decisió les seues febleses per aprofitar el fet que, aquella crisi dels valors col·lectius que esmentàvem adés, comença a capgirar-se per l'esgotament de la ideologia neoliberal que l'esperonava.

És imprescindible, en aquest sentit, aprofundir les iniciatives que articulen territorialment les associacions amb finalitats compartides —en el nostre cas, la Federació de Instituts de Estudis Comarcals del País Valencià, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i l'Institut Ramon Muntaner.

I ho és més encara posicionar-se a la xarxa amb una presència que encara no hem sabut definir, perquè no es tracta només d'utilitzar les xarxes socials tot seguint les rutines tecnològiques que ens imposa la contemporaneïtat. El que necessitem va molt més enllà de tindre un Facebook, un Twitter o un canal de Vimeo especialment actius. Cal aprofitar l'eina allà on resideix l'arrel ideològica de l'associacionisme: la participació del soci, la construcció col·lectiva del coneixement, l'acostament del nostre treball a la resta de la societat.

Al capdavall, no es tracta de res més que redoblar la nostra aposta —per dir-ho amb les sàvies paraules de Josep Santesmasés—¹ en els «valors humanístics que la societat genera per estendre una mirada llarga cap al futur». Perquè, en efecte, els centres d'estudis encara podem ser, en aquests moments de desencant i desorientació, però també de rearmament social, un eina important per fabricar actius de futur: vertebració civil, sostenibilitat territorial, accés transversal a la cultura, patrimoni generador de desenvolupament local... El futur, però, comença ara.

---

¹ Josep SANTESMASES (2011), «De l'associacionisme cultural i els centres d'estudis. Consideracions sobre l'associacionisme», *Canemàs*, 1, p. 6-19.

Club d'Amics de la Unesco d'Alcoi

Emma RODRÍGUEZ CASTELLÓ
Presidenta de la Unesco a Alcoi

Abans d'iniciar la meua intervenció, voldria agrair sincerament que l'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida i l'Institut Ramon Muntaner ens hàgiu convidat a formar part de l'Espai Despuig perquè compartim amb vosaltres el paper de ser dinamitzadors culturals i també ens considerem germans en la defensa del territori i la parla catalana: dos pols d'actuacions presents diàriament en l'associació Unesco² que represente. Així doncs, moltes gràcies.

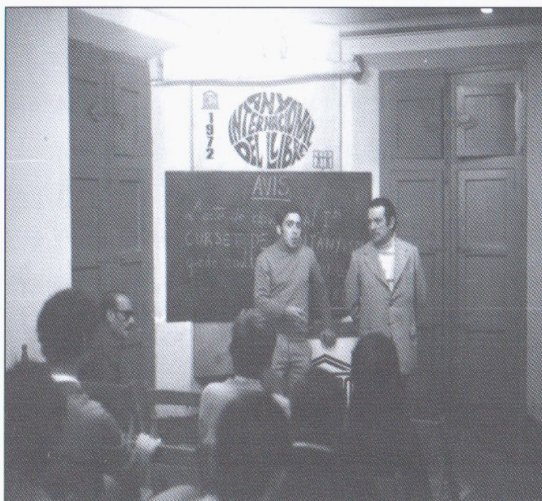
Si em permeteu, considere necessari haver de traçar quatre pinzellades a la història del Club d'Amics de la Unesco d'Alcoi per intentar respondre a les diverses preguntes que es plantegen en aquest debat. Entendrem com els canvis han afectat parcialment o totalment, segons com es mire, la vida de l'associació. Així, començaré dient que la Unesco a Alcoi és una entitat força veterana i avalada per més de 40 anys d'activitats plurals, diverses, que no s'especialitzen en cap camp concret sinó que abracen moltes temàtiques relacionades sempre amb la defensa dels drets humans i amb la difusió d'activitats en defensa de la cultura, la ciència i l'educació. Quan diem que és veterana és perquè va ser el tercer Club Unesco a fundar-se arreu de l'Estat i actualment és l'únic existent al País Valencià. A més, es tracta d'una entitat confederada a la Federació Catalana d'Associacions i Clubs Unesco (FCACU), amb qui manté projectes i memòries anuals. Una entitat que aglutina el quefer dels diversos clubs i entitats Unesco dels Països Catalans i que reconeixen la quantitat, la qualitat i la vàlua de les nostres actuacions. Així doncs, la vida extensa del Club sí que permet contemplar les activitats generades amb una àmplia perspectiva protagonitzada per nombrosos canvis polítics, socials i econòmics.

---

2 United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. En català: Organització de les Nacions Unides per l'Educació, la Ciència i la Cultura.

El Club d'Amics de la Unesco va ser fundat l'any 1965, en plena època tardofranquista, tot aprofitant la conjuntura lleugerament aperturista del règim franquista per tal de crear una imatge falsa d'obertura cap a Europa. És aquesta conjuntura la que va propiciar la creació de la Unesco, ja que ens vam poder esmunyir entre la creació d'altres entitats esportives, festives, d'oci, etc. Va ser legalitzada un any més tard. L'alegria durà poc, però, ja que va ser clausurada posteriorment en diverses ocasions per les autoritats governatives franquistes (1969, 1974) que veien com les activitats eren contínues i, com sabeu, per al règim franquista, la cultura era subversió i calia anar-hi en contra. Malgrat això, els anys següents continuaren les activitats durant un temps de silenci administratiu, i l'estiu del 77 es legalitzà definitivament. Hem de tenir en compte que en aquell temps estava prohibit el dret de manifestar-se, la llibertat d'expressió, el dret sindical i, evidentment, la persecució de les entitats i moviments polítics. Parlem, per tant, d'una època presidida per l'anhel de llibertat de molts homes i dones que defensaven els drets democràtics. En una situació així, era evident que la nostra entitat va ser dinàmica, nombrosa i combativa. En definitiva, el Club

EL CLUB D'AMICS DE LA UNESCO D'ALCOI

*Àlvar Seguí Llopis presenta la conferència de Manuel Rodríguez "La Unesco i la joventut"
(Arxiu Àlvar Seguí Llopis)*

d'Amics de la Unesco va possibilitar un petit espai de llibertat i d'anhel democràtic per a tots aquells que combatien la dictadura. Amb aquesta mateixa inquietud, van haver-hi Clubs d'Amics de la Unesco per tot l'Estat, però, majoritàriament, amb la vinguda de la democràcia, van desaparèixer perquè els drets fonamentals i la defensa de la llibertat ja es podien exercir sense por. Podeu imaginar-vos-ho amb les xifres: els deu primers anys teníem vora 600 afiliats només a Alcoi.

Quan entrà la democràcia, gradualment va anar decaient el nombre d'afiliats i d'activitats perquè ja s'ocupaven altres espais de reunions i actuacions. A més, en els anys de la dècada de 1980 es dona un cert panxacontentisme en la societat, més preocupada per l'adquisició d'habitatges i cotxes que no dels moviments col·lectius. Allò individual pesa més que les problemàtiques col·lectives que, a poc a poc, es desdibuixen en la vida de cada u. Tot i això, a Alcoi vam entendre que independentment de la democràcia calia mantindre el club com a un punt d'encontre del moviment cívic, de caire plural i interdisciplinari. A més, havíem de ser fidels al referent fundacional del club que era i és la defensa dels drets humans, i enteníem que calia mantenir les activitats.

En l'època actual, s'ha evidenciat que estàvem encertats, ja que les crisis actuals (econòmica, política, social i de principis) han deixat palès que els drets aconseguits s'estan traient. És evident la desfeta dels drets socials i humans que es donen a tot el món i en concret a l'Estat espanyol, i per això entenem que el club té un paper fonamental per continuar realitzant la seua tasca. Si hem estat capaços d'esquivar diverses crisis que, fins i tot, ens donen força, també podem i hem d'actuar per fer front a les actuals que, a més a més, serveixen per adequar-nos a la realitat de cada moment. Així, si ens hem referit a la situació de deixadesa i conformitat que fa que la gent no participe tant, ara també notem un ressorgiment de la necessitat de reclamar i de lluitar pels drets que anem perdent per les pràctiques neoliberals dels poders actuals. Ara precisament la participació no es limita només als socis del club sinó que fonamentalment el club és un referent de participació per a tots els moviments i entitats que al caliu d'aquesta crisi estan constituint-se (plataforma d'afectats per la hipoteca, del col·lectiu contra la violència de gènere, de les plataformes en defensa del medi ambient, integració de la dona a la festa, a més de les conferències, exposicions, cinema, etc.).

Com podem dur endavant l'engranatge que ens mou? Bé, actualment amb un centenar de socis és ben difícil dur endavant projectes, sobretot quan són ambiciosos, ja que les quotes són molt baixes i no donen per poder dur endavant moltes de les activitats. Malgrat la manca de diners, les activitats són molt riques i constants. Ara bé, només rebem subvencions petites de l'administració i puntualment per a algun projecte des de l'Estat i la Diputació. Però cal dir clarament que si hem rebut subvencions han sigut de l'Ajuntament d'Alcoi

en les èpoques en què han governat governs progressistes i més sensibles a les reivindicacions del Club. A més, no només oferim l'espai físic per acollir els actes que puga programar l'Ajuntament, amb qui tenim un conveni recent de col·laboració, sinó que obrim les portes a diversos col·lectius que s'hi presenten. D'altra banda, entitats com la Universitat Politècnica de València, l'antiga CAM o entitats privades com la Unió Alcoyana, han aportat alguna donació particular desinteressada per facilitar projectes concrets, com ara la Mostra de Cinema i Drets Humans que fa uns quants anys són un referent a Alcoi i comarques. Així doncs, la capacitat d'incidència malgrat les èpoques de sequera econòmica no ha deixat de tindre una projecció àmplia i interessant en la societat alcoiana (continua sent un referent cultural, la més important d'Alcoi).

En definitiva, cal reinventar-se i adaptar-se al que dicta el temps i confiar, per descomptat, que la consideració del Club d'Amics de la Unesco d'Alcoi s'ha guanyat a pols ens permet comptar amb l'aportació desinteressada de moltes persones importants i conegudes en l'àmbit que ens mou. La resta de persones anònimes i de les diverses entitats que acollim donen, si poden —i normalment no és el cas— una petita aportació econòmica, un granet d'arena per fer front a les despeses originades per l'ús del local.

Portada del llibre Artistes pels Drets Humans en commemoració dels 60 anys de la Declaració dels Drets Humans i dels 40 anys de creació del Club d'Amics de la Unesco d'Alcoi. Diversos artistes plàstics, fotògrafs i poetes aportaren una interpretació de 10 articles de la Declaració.

Imatge de l'interior del llibre. Les fotografies corresponen als diversos moments de la creació artística. En aquest cas, la imatge és contemplada per l'artista un cop ha estat acabada. Les obres de cada artista eren reproduïdes en quadres de grans dimensions i en escultura.

Moment de la inauguració de l'exposició «Artistes pels Drets Humans» i presentació del projecte del llibre.

Evidentment, les mareas altes i baixes no han d'entrebançar o potenciar les nostres actuacions. Nosaltres ens sentim orgullosos del model i el paper que juga la nostra entitat, que vigila amb atenta mirada la salut dels drets humans i l'analitza. Ja han passat 40 anys d'activitats plurals i obertes i encara no està tot fet. El que és clar, però, és que mai no ens sentim estranys en les nostres actuacions i estem, sobretot, satisfets per haver donat continuïtat a la memòria i a les inquietuds de molts homes i dones que van dedicar molt d'esforç i treball pels ideals de la Unesco. Sabem que no es tracta de penjar-nos medalles per res sinó de llaurar a poc a poc els principis que ens fan actuar. La incidència en la societat ens l'hem guanyada a pols creant i mantenint amb vitalitat un espai únic com a referent cultural i reivindicatiu que ha desenvolupat una formidable tasca en pro dels drets humans.

Evidentment, tot és millorable, perquè voldríem que fóra més intensa la participació del club i que més gent s'involucrara en el projecte, sobretot els jòvens. Així, cal plantejar-nos si realment el que trontolla des d'una visió juvenil és el model tradicional que aportem o és l'abandó del jovent per les reivindicacions i lliurament d'informació i formació que el Club aporta. Siga com siga, hem de fer una crida a la gent jove i, a més, és una manera de fer memòria històrica, que és el que està de moda. Evidentment, sense una projecció de futur no hi ha present: el present és una contínua projecció del futur. Però allò important és adequar-se a cada temps i amb els temps accelerats i canviants es participa més en les xarxes socials que en les entitats ciutadanes. Cal ser imaginatius i reivindicar les relacions humanes com a un factor fonamental per construir una societat nova. Cal que utilitzem els mitjans tecnològics però només per fomentar l'encontre, el debat, la reflexió... Sabem que cal capbussar-s'hi i cridar a la participació els més jòvens i, de moment, nosaltres obrim les portes a la participació de tot el món que sent i lluita per les injustícies, però no ens hi acontentem i busquem les inquietuds fresques en les escoles i instituts d'Alcoi i de les comarques perquè els més jòvens entenguen que cal actuar i obrir nous espais de debat. No debades, dos instituts públics de la ciutat són escoles Unesco i així estan registrades.

M'agradaria cloure aquesta intervenció assenyalant que l'associacionisme ha de ser útil a la societat a la qual es deu i ha de saber ser un lloc on es reflexionen els canvis. L'associacionisme ha de vincular les necessitats d'eixa societat per projectar-les. Per la nostra part, i parle com a membre del Club d'Amics de la Unesco, l'educació, la cultura, la ciència i la defensa dels drets humans demanen la nostra responsabilitat ara i sempre i són la nostra raó de ser. Actuem amb afany i modèstia perquè per a nosaltres no valen les competicions de pòdiums sinó la visió dels camps que cal llaurar i plantar. Evidentment, no ens sentim estranys en les nostres actuacions mentre deixem la porta oberta al coneixement, a la

informació, a la formació i al diàleg i reivindiquem allò que la pau no descansa sobre un conformisme satisfet.

Una de les sessions del 3r Cicle de Cinema i Drets Humans que anualment organitza el Club d'Amics de la Unesco

Entre els canvis, la crisi i les consistències

Josep SANTESMASES I OLLÉ
President de la CCEPC, vicepresident segon de l'IRMU,
vocal del Centre d'Estudis del Gaià

Canvis des de l'associacionisme federat i amb organismes de suport

En respondre les preguntes que es plantegen en aquest VIII Espai Despuig, d'alguna manera haig de distingir entre les entitats que represento, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (CCEPC) i l'Institut Ramon Muntaner (IRMU), dels centres i instituts d'estudi locals i comarcals. La CCEPC és una entitat federativa, creada l'any 1992, amb 125 centres associats de tot l'àmbit lingüístic, l'IRMU una fundació per donar suport als centres i instituts d'estudis i els centres són associacions amb persones físiques associades ubicades en el territori. L'IRMU va ser creat l'any 2003 a partir d'un acord entre la Generalitat de Catalunya i la mateixa CCEPC i funciona a partir d'un patronat de catorze membres, set per cada part. Tanmateix la interrelació entre CCEPC, IRMU i els centres d'estudis és total, ja que va ser a partir de l'existència i consolidació dels centres d'estudis quan es va poder procedir a la creació de les esmentades entitats de coordinació i suport, i, per tant, tot el que afecti els centres i instituts d'estudis afecta i afectarà la CCEPC i l'IRMU i volem pensar que també a la inversa. Per a això treballem. Potser el més important és la forma com hem establert les interrelacions. No es tracta d'establir i prioritzar unes relacions de verticalitat en les quals cadascú estigui en un estadi superior, en funció de la seva dimensió associativa o estructural sinó tot el contrari, treballar des de la transversalitat, horitzontalment, uns als costats dels altres. No vol dir això que per part de la CCEPC i l'IRMU s'obviïn les funcions de representativitat, de lideratge, de interlocució, de proposició i coordinació. Vol dir que això es realitza a partir del coneixement, del contacte diari amb els centres d'estudis, de l'observació i la presència en el territori. I sobretot de les múltiples veus que arriben, sumen, es contrasten per transformar-se en proposta i projecte.

Canvis com a concepte d'actuació

Si parlem de canvis haurem de convenir que són progressius i constants. Des de la creació d'alguns centres durant el franquisme, des de l'eclosió de les dècades de 1970 i 1980, des de la creació de la CCEPC fa ja vint-i-un anys o de la de l'IRMU que en fa deu, les coses han evolucionat a mesura que han anat passant els anys. A vegades pot semblar que això no passa o passa poc. Ens pot passar com en els paisatges, siguin agraris, de muntanya i bosc o urbans, que ens sembla que sempre són iguals fins que mirem imatges antigues i ens adonem de les transformacions. Cal veure com s'han ampliat els àmbits i les matèries d'estudi i d'activitats, com s'han anat introduint nous formats, noves formes expressives. Com, en general, s'han millorat les produccions editorials, la presentació d'exposicions, etc., gràcies a les noves tecnologies, però també a noves idees o a millora de la formació. I sobretot com s'ha anat teixint una xarxa de connexions, amb transvasament constant d'informació, de trobada, de projectes comuns, etc. Les realitats dels centres d'estudis són moltes i diverses. És sobretot en la capacitat d'encaix en la configuració geogràfica, demogràfica i social on és possible anar innovant, modificant i construint de manera positiva. És en la contemplació del *nosaltres* —del *naltrus* o *naltres*— i no en la del *jo* exclusiu, interessat o resistent on tindrem la capacitat d'encaixar en el present i encarar el futur. Probablement el procés de constitució i consolidació dels centres d'estudis és el que provoca la substitució de l'erudit local com a únic referent del coneixement lligat a un territori per un col·lectiu molt més interdisciplinari, molt més complex, més articulats, més generador de debat, on no només hi intervenen els legítims interessos de publicar la recerca pròpia, sinó també de plantejar com es fa, com arriba a la societat local, com interactua amb l'àmbit nacional o també universitari.

En aquest darrer aspecte és ja repetidament sabut i explicat que la presència universitària ha ajudat molt a modificar, a canviar determinades mentalitats d'alguns centres massa ancorats en el passat. Ha trencat aquells temors de dos nivells, de dues menes d'històries i ha aproximat interessos i complicitats. Les relacions amb el món universitari ha esdevingut un gran canvi. Sobretot important és que s'han trencat determinats tòpics. Cal deixar constància de les col·laboracions que tots hem trencat, i que des de la CCEPC i l'IRMU hem intentat i aconseguit visualitzar amb efectivitat. Potser no és amb la Universitat com a institució, però sí que s'ha aconseguit amb molts professors i amb departaments concrets. De fet, sovint es dona una duplictat d'identificació en una mateixa persona: la docent a una universitat i la de membre actiu al centre d'estudis. Una dualitat beneficiosa per a uns i altres i sobretot per a la difusió de la ciència i el coneixement. En la darrera dècada s'ha produït un canvi molt accentuat en

la valoració del món dels centres d'estudis des de la perspectiva universitària. I això ha estat possible per molts factors, per aquesta presència creixent de la realitat universitària en els centres, per l'esforç en la millora de la recerca feta des dels centres, per la interconnexió, per la presència i complicitat en projectes comuns, etc. Preocupa, però, sobretot des de l'àmbit de les ciències socials dels centres d'estudis, determinats afanys, de determinades tipologies professionals universitaris, del rebuig a participar en recerques publicades en revistes de centres d'estudis i en la recomanació de no fer-ho, a raó de les classificacions puntuades que tenen o no tenen determinades revistes. S'ha fet, s'està fent un gran esforç de millora en moltes revistes dels centres amb voluntat de seguir paràmetres de control de qualitat de la recerca, però també per a la millora de la recerca en si mateixa, més enllà de les possibles puntuacions, que d'altra banda també poden plantejar dubtes en la manera de com es realitzen. Hi ha un criteri, però, que cal tenir present i que des dels centres d'estudis no podem obviar, i és la nostra voluntat d'arribar a la societat propera al nostre àmbit d'actuació, les ganes de ser llegits, d'incidir en el coneixement general de la població. El fet social de la recerca. Aquesta voluntat no està renyida amb la qualitat ni amb el rigor i moltes revistes dels centres estan plenes de pàgines escrites des de l'àmbit universitari, per professionals que ho fan voluntàriament, generosament, sense pensar quin grau de puntuació obtenen, més enllà de les recerques exclusivament publicades en revistes d'àmbit universitari. Tot és possible i tot s'hauria de valorar amb sentit comú i a partir de múltiples interessos, sobretot els que beneficien la societat.

La tecnologia, factor de canvi

És també cert que en la darrera dècada i escaig s'han produït canvis accelerats a partir de les continuades eines que ens proporciona la informàtica, Internet, que han modificat les formes de relacionar-nos entre nosaltres, amb els associats i la població del nostre entorn, que fins i tot ens fan plantejar noves maneres productives, noves maneres de generar i difondre el coneixement. I això ho hem de veure com una millora, tot i que a vegades quedem colgats d'informació impossible d'assumir. El més important potser és saber distingir entre l'eina i l'objectiu. I en el fons de tot saber que treballem per uns objectius necessaris a través d'unes entitats vives i amb perspectives de futur: des de la CCEPC, des de l'IRMU, des de la Federació d'Instituts d'Estudis Comarcals del País Valencià i des dels centres i instituts d'estudis. Històricament sempre s'ha procurat treballar, en la mesura de les possibilitats, amb les eines que la tecnologia ofereix. I les eines canvien les formes de treballar, obren objectius, fan replantejar formes de fer i potser de ser. Però en el fons l'objectiu és el mateix. Les eines s'han d'adequar a les possibilitats de cada centre, amb voluntat d'ad-

quirir instruments, d'optimitzar els recursos, sense menystenir-les i valorant-les molt positivament, però també sense viure en una obsessió permanent per tenir la darrera novetat tecnològica. Si fem una mirada atenta enrere, molt curta en el temps, mirant com treballàvem fa 10, 15 o 20 anys, veurem com hem anat assumint els canvis tecnològics i com molts d'aquests els tenim assumits i incorporats en la quotidianitat, com la cosa més normal del món.

Conceptes dels canvis

És evident que els canvis que hem viscut s'han produït per un cúmul de factors que han sumat. Uns són sempre inevitables perquè els porta el temps que ens toca viure i el temps sempre conté factors de canvi, fins i tot quan sembla que se'ls vulgui constrènyer. Com dèiem les tecnologies han estat peça clau per canviar les formes quotidianes d'actuació. Però en el fons també hi ha una solidesa conceptual vigent des de l'eclosió de centres d'estudis de fa ja tres o quatre dècades, que s'ha anat renovant o reafirmant en la voluntat de no ser només un reducte autocomplagut de coneixement sinó de ser un referent en les societats locals, territorials o de país. De fer possible que allò que es gestiona o es produeix tingui incidència, generi debat, elevi el coneixement general de la població, creï consciència, tingui reconeixement i contribueixi en definitiva a un millorament de la societat i de l'entorn físic i cultural de cada lloc. En el fons es tracta de sortir del més enllà dels cercles generadors o més interessats en àmbits de la ciència concrets. Per això penso que és important que en els equips directius dels centres hi participin persones amb sensibilitats, interessos i inquietuds, formació i professió diferents. No seria recomanable l'absència d'investigadors, però calen també gestors, divulgadors, comunicadors; en definitiva, pluralitat de procedències.

La comunicació com a estímul de canvi i renovació

Els canvis s'acceleren i es fan més consistents quan funcionen vasos comunicants. La mateixa història de l'eclosió dels centres d'estudis en una determinada època i de la seva constant implementació constitutiva en tot el país és ja fruit de la comunicació. «Allò que fan a tal lloc també ho podríem intentar construït en el meu poble, barri, ciutat o comarca.» L'exemple que per positiu s'escampa. Però del coneixement que podien tenir els centres existents, uns dels altres, als anys 80 del segle passat al d'ara hi ha unes diferències abismals. Si aleshores era a partir de contactes personals i de veïnatge territorial, ara és setmanalment que tenim informació de les múltiples activitats que generen els centres de tot arreu. Per tant, l'efecte encomanadís és diari i no és estrany que

les experiències d'uns les repeteixen i les adaptin altres, i a l'inversa. A part de programacions conjuntes que veiem sovint que es programen amb l'implicació de diversos centres. I és aquesta rapidesa comunicativa la que acaba generant noves reflexions, noves propostes, com una inquietud constant per renovar. Res és gratuït i, per tant, darrere d'això hi ha totes les dinàmiques generades des de la CCEPC i l'IRMU. La informació ja va ser un dels punts claus en la constitució de la CCEPC, propòsit que s'ha pogut desenvolupar amb amplitud i professionalitat des de l'IRMU. Malgrat les possibilitats que ens ofereix l'avanç tecnològic, sense les quals seria impossible, no és tampoc una feina fàcil. Necessita dedicació i col·laboració dels centres generadors de les activitats. Si no hi ha una primera comunicació no s'encadenaran totes les altres. Si no hi ha una ordenació i una presentació entenedora tot plegat seria un garbuix difícil de destriar.

Hi ha un factor de la informació que va més enllà del convit a la participació a una determinada activitat que es pugui realitzar en un lloc concret. És el coneixement de determinades propostes, a les quals no hi assistirem per la impossibilitat que sigui però que ens interessa saber-ne el contingut, el plantejament, la realització. A vegades esdevenen estímuls a imitar, a vegades a adaptar, a transformar i, per què no?, a millorar. És una manera també de conformar un col·lectiu, dispers en el territori, diferent en la seva implementació local, però conceptualment identificable. I també una manera de posar-hi xifres i volum.

La crisi dels recursos

Evidentment la crisi afecta econòmicament els centres d'estudis, en pressupost i en liquiditat. En molts casos ha posat austeritat i contenció damunt d'una praxi ja de per si austera. Pel que podem percebre amb el contacte presencial establert amb els centres jo diria que s'està esprement al màxim la capacitat de generar el mateix o gairebé el mateix, amb la minva d'ingressos que generalment els centres han experimentat, a partir sobretot de les retallades que s'han produït des de les administracions. Potser es plantegen reduccions en l'edició, més aviat en monografies, però en general les revistes periòdiques dels centres continuen apareixent com sempre. Veiem aflorar el debat sobre l'edició digital, com una forma d'abaratir costos amb els interrogants que genera en relació amb la distribució física als associats. Potser no es paguen tant determinades col·laboracions, com poden ser per exemple conferències, o no es paguen i es busquen complicitats altruistes. Potser no es paga com seria recomanable i desitjable, tot compensant la dedicació, la preparació i el coneixement. Penso que es molt positiu que des de l'IRMU es puguin continuar oferint les convocatòries a publicacions, i activitats. I ho serà molt poder recuperar la de projectes. Són petites quantitats que ajuden en l'economia dels centres d'estudis i en la valoració del que s'està fent.

Austeritat i optimització dels recursos

És freqüent sentir dir ara que la crisi ens ha de fer replantejar maneres de fer, eliminar l'ostentació, la despesa innecessària i banal. Probablement és cert en part, però penso que en general no és el cas dels centres d'estudis. A vegades la recomanació procedeix de sectors que han realitzat males pràctiques ostentoses. L'austeritat en el fons és bona, mentre no esdevingui impediment i misèria. Segurament una oportunitat és optimitzar recursos generant més complicitats amb les administracions locals. Hem de tenir la convicció que podem oferir als nostres municipis i ajuntaments una sòlida aportació cultural, de recerca, coneixement i difusió a partir d'unes dinàmiques de participació voluntària que optimitzen moltíssim els recursos i creen espais de sociabilitat, de massa crítica, d'arrelament i de compromís amb el lloc. Tinc la sensació que el missatge si és clar, explícit i demostratiu va penetrant, a vegades per la simple raó de l'aplicació del sentit comú. De fet, el reconeixement de l'administració local l'hem pogut anar observant en molts llocs, de manera clara i manifestament expressada en actes públics, per l'alcalde o alcaldessa, o per regidors/regidores de cultura. Però si no fos així, com en alguns casos encara es dóna per personalismes accentuats, com es pot obviar la feina feta —el gruix de publicacions per posar un exemple— de centres que sumen ja 15, 20, 30 o 40 anys d'activa existència?

L'austeritat pot ser bona, però no pot ser excusa de manca de voluntat d'inversió —millor que subvenció— en matèria cultural vinculada a la realitat territorial pròpia. Ni pot ser excusa per treure'n d'uns per continuar amb polítiques ostentoses pròpies, sovint passatgeres i de solidesa dubtosa.

El valor del factor associatiu

En temps de vaques grasses, el cobriment de bona part, o una important part, del pressupost anual dels centres a partir de les subvencions o ajuts pot haver fet minimitzar el valor del fet associatiu com a conjunt d'associats que configuren, amb noms i cognoms i quota, el centre d'estudis, més enllà de quina sigui la seva participació en els projectes o l'assistència a les activitats programades. De socis n'hi ha de moltes tipologies, totes respectables. Socis molt actius que sovint estan en els òrgans directius i són la pinya i el motor de l'entitat. Socis que generen coneixement a partir de les seves recerques publicades als centres. Socis puntualment col·laboradors, que tenen sempre un sí quan se'ls demana una col·laboració específica, en funció dels seus coneixements i aptituds. Socis molt participatius, les cares dels quals retrobem sempre en els actes, que d'alguna manera són l'àbric que dóna caliu, ànim i força. Socis que viuen fora del lloc o territori del centre d'estudis, però que pel seu origen volen mantenir-hi

el contacte, tot donant suport i rebent les publicacions, i socis que simplement veuen bé «que es facin coses» que donin vida i activitat al lloc on viuen, encara que per les circumstàncies que sigui hi participin poc o molt poc. A vegades, amb el desig de tenir més assistència als actes, es manifesten expressions de queixa envers els socis poc actius, o en les acostumades rotacions a les juntes entre la pinya de socis motor esmentada hi ha com una mena de decepció per les dificultats de renovació o d'incorporació de gent més jove. Penso que el més important és saber donar, des de les juntes, valor, atenció i agraïment als associats del centre, sigui quin sigui el seu grau de participació. Tenir sempre obert l'oferiment i la invitació a entrar a formar part de l'entitat, cosa que sovint s'oblida. Tenir estratègies de captació de socis, constantment i puntualment quan hi ha un factor que pot propiciar-ne l'entrada. I ser oberts, observadors i perseverants. Les línies bàsiques de l'associacionisme no es poden oblidar mai, per més bones sintonies que tinguem entre nosaltres i amb les administracions: associats, assemblea general, junta directiva, projecte anual, pressupost. Cal tenir el màxim respecte a tot aquest eix fonamental de l'associacionisme.

Potser deia, en els passats temps de bonança econòmica, alguns centres han deixat una mica de banda l'essència de l'associacionisme en tenir més o menys solucionat el finançament. Res a dir sobre la implicació de les administracions i la capacitat dels centres de generar consciència de la necessitat d'apostar-hi. Però fins i tot des de la perspectiva econòmica cal valorar molt positivament tots els recursos generats des de la massa social pròpia. En temps de vaques flagues és quan els centres que han treballat constantment per ampliar la massa social troben un coixí propi que només és deutor de si mateix. És allò que deia l'enyorat amic Antoni Lluís Carrió quan l'Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta va assolir la xifra de cinc-cents associats: «Si cada soci n'aconseguís un altre, seríem imparables.» Cal creure en la força de l'associacionisme per damunt de tot.

Creure en els canvis

Cal creure en els altres. Hi ha moltes maneres de ser i de fer i tot és possible fer-ho d'una altra manera. El costum pot esdevenir rutina, i la solidesa pot excloure el canvi, generacional, productiu, conceptual, de maneres de fer. O la renovació que es va introduint progressivament. Sempre cal deixar espais per on puguin entrar noves incorporacions, nous projectes, noves propostes. El nucli d'una entitat ha de ser consistent però esponjós com una terra llaurada. Damunt d'una roca, per més bella i massissa que sigui, no hi neixen plantes. El temor que els altres no faran les coses com nosaltres pensem que s'han de fer —sovint perquè sempre s'han fet així— és un impediment que ajusta les portes i filtra l'entrada de llum i aire. Per l'esclatxa no es deixa entrar tothom que

voldria entrar-hi o qui voldria entrar-hi no troba prou àmbits per respirar de gust.

No sobra ningú i és factualment possible la complicitat, les bones relacions, el treball comú entre persones de diverses generacions. Com a -col·lectius humans implementats en llocs i circumstàncies concretes diversos, gairebé cada cas constitutiu i funcional de centre d'estudis és un model, tot i les similituds i semblances, com models de cotxes d'una mateixa marca. La varietat és riquesa. La regulació no s'imposa de més amunt sinó que es construeix a cada lloc. Els exemples de composició dels centres i de les juntes són molts, segueixen cursos propis, evolucionen, fan crisis, es refan o fins i tot renoven amb molta més força. Tots ens fem grans posant números a les nostres publicacions. La continuïtat és solidesa i la solidesa comporta renovació.

La incorporació de noves generacions

No es pot recomanar un model de funcionament i d'estructura de les juntes directives. Hi ha llocs que els nuclis fundadors al cap dels anys —i en plenes facultats— han fet un pas enrere deixant les direccions i les gestions a persones molt més joves. No han deixat la recerca, però també se n'hi ha sumat d'altra, de noves fornades. Molta gent va arribar als centres en plena joventut, en els processos constitutius o en la seva particular incorporació. Aquest és el procés que cal estimular. No ha de ser només un desig davant de l'inexorable envelliment sinó una actitud tenaç per fer-ho possible. Molts centres s'han constituït intergeneracionalment, sumant persones, interessos, coneixement i també espais territorials en el cas dels centres comarcals. Cal acompanyar el principiant, fins i tot com és el cas ara dels universitaris sortits de les darreres fornades. L'experiència s'acumula i d'escriure amb dificultats i mancances, quan n'hi ha ganes, es passa ràpidament a l'article rodó. Sempre l'oportunitat a l'abast de la mà. L'exigència excoent cal descartar-la quan s'entreveuen possibilitats de millora, de dedicació i de continuïtat.

«Costa molt que s'integrin els joves.» És una afirmació molt sovintejada, tant per persones poc obertes, com per d'altres que s'han esforçat per fer possible les incorporacions de noves generacions. Negar les dificultats no soluciona res, com tampoc mantenir una obsessió constant, com si tot estigués perdut. Hi ha dues forces que ens haurien d'acompanyar sempre: la il·lusió i l'optimisme, treballats, dificultosos en certs moments, però segurs, convençuts i convincents. Sense la nostra feina, no en dubtem, les coses no serien iguals. En l'àmbit local hem fet possible allò que Pierre Vilar va definir tan ajustadament: «Pensar històricament.» Hem posat i posem damunt de la taula el coneixement històric per pensar i actuar. I el combatem quan esdevé una mascarada localista per complaure vanitats i egos. I també hem fet possible mirar el territori que ens

envolta, més enllà de considerar la terra com matèria de creixement desbocat o especulatiu, o també com a postal típica o bucòlica.

Ens equivocariem si considerem la renovació generacional com un problema local, perquè ens afecta localment. Si hi ha problema aquest té consideració global —sempre evidentment hi poden haver factors locals que agreugin o mitiguin el problema global— i afecta el model de societat que ens han volgut construir, tot destruint l'àmbit de les transmissions que als homes i les dones ens dona una memòria compartida col·lectiva. La destrucció de les societats de memòria com a resultat d'una voluntat de control especulatiu de la societat, tot inundant-la d'ofertes, de seduccions, de vacuïtats, de l'ansietat del consum com a objectiu únic i final. Instal·lar la societat en una interinitat i una provisionalitat permanent, sense memòria, amb un desig infinit d'abastar i aconseguir allò superflu que es llença l'endemà, lluny d'allò que realment podem aconseguir com a éssers humans. Substituir el debat per l'insult. S'ha prodigat, en el temps de la precisió, la cultura del mínim i just esforç per aconseguir el plaer fàcil, depredador, sense compromisos, sense actituds crítiques, sense responsabilització, sense arrels de cap mena. Un món global immers en una crisi de valors, de descontextualització, de descrèdit de la transmissió pedagògica i del llenguatge cultivat, que ara, astorat, es comença a preguntar de com amb tanta capacitat tecnològica és prodiga la misèria, de com amb tant nivell de formació acadèmica la descompensació de la riquesa s'incrementa, de com la implementació formal de la democràcia prodiga tantes desigualtats territorials, tanta corrupció i tanta violència encadenada.

Si hi ha un problema global, localment perceptible, hi ha recursos locals per oferir sortides, que no són només de cultura i de coneixement, sinó de donar sentit a la vida, a la nostra que és única i exclusiva. La disjuntiva no és fàcil de fer si darrere no tenim prou convenciment per mostrar —els qui tenim un recorregut llarg— tot allò que hem guanyat com a persones, i que no tindriem si no hagués existit el nostre compromís, el nostre arrelament territorial. Cal mostrar els guanys abans que els problemes i en tot cas aquests com forma d'aconseguir els guanys. Cal deixar el rondineig de la queixa i oferir la satisfacció dels resultats de la feina.

Hem d'estar satisfets? Podem millorar?

Satisfets, allò que se'n diu satisfets i cofois potser no ho hem d'estar mai. Potser hem de fer com els grans poetes que mai ho acaben d'estar i que constantment revisen la seva obra, sigui un vers o una paraula, cercant la perfecció inassolible. Penso que hem de tenir una moderada i optimista insatisfacció com a resultat de saber que és possible anar més enllà perquè tenim sempre projectes en cartera, possibles o impossibles de realitzar segons la nostra capacitat

i disponibilitat, les circumstàncies del lloc i el temps que ens toca viure i els suports que tinguem. Sí, en canvi, penso que hem d'estar convençuts del que fem, del que som i del que representem. I del que podem fer.

Potser sí que la crisi ha propiciat que almenys una part important de la societat hagi entès que l'aprofundiment democràtic passa per la participació més enllà de la inexcusable representativitat. En el cas dels centres d'estudis i de molta part del teixit associatiu la participació ciutadana no ha de pretendre subvenir les mancances de les administracions públiques, tot i que ho pugui fer en períodes concrets. Sempre, fins i tot en els millors dels casos, la societat s'ha d'organitzar de forma participativa perquè el que ens passa és cosa de tots, no només dels nostres representants, i no tot s'ha de materialitzar a través de l'exercici polític. Per no haver-ho fet ja sabem a vegades quin preu es paga. La participació enriqueix i dóna cos a la democràcia, que a vegades, també ho hem de dir, se'ns presenta molt prima, molt figurada. El que seria important és crear vies de comunicació, col·laboració i engranatge entre la societat civil organitzada i les administracions. Aquesta és una experiència que hem viscut a l'IRMU, on durant deu anys hem compartit un projecte comú entre la societat civil representada per la CCEPC i l'administració pública, en aquest cas la Generalitat de Catalunya, amb diversos governs, consellers i representants. L'experiència pensem que és certament molt positiva, ha obert camins, formes de fer, ens ha fet ser més objectius a tots, hem tingut la capacitat d'articular projectes i construir serveis que uns sense els altres no podríem haver fet, i al cap i a la fi s'han optimitzat en gran mesura els recursos humans voluntaris i retribuïts.

És a partir d'aquesta moderada insatisfacció que no exclou un balanç positiu del que hem fet, com podem anar millorant, perquè sempre ens farem preguntes per millorar, enfortir, crear, innovar. Creació, continuïtat i innovació a partir de la participació i el compromís. Aquesta hauria de ser la demanda que ens hem de fer entre tots. Ni tot ens ha de venir de fora, ni ens hem de tancar en les nostres associacions aïllats del món exterior. El futur és la capacitat de fer i de pensar que puguem tenir ara, en el present, tot convertint el que hem fet en pòsit i valor però mai en doctrina.

En el fons del fons de tot i per tancar sí que hi posaria el *jo* des de la perspectiva de la nostra condició humana. Són múltiples les aspiracions que els homes i les dones tenim, molt diverses, contraposades o fins i tot enfrontades, en aquest curt pas per la terra. Una pot ser intentar construir-nos com a persones, en el lloc o llocs, el temps i les circumstàncies que ens toqui viure. I és aquí on més enllà de les nostres ocupacions professionals trobem a vegades espais de millorament i realització personal que necessiten el *-nosaltres*. Els centres i instituts d'estudis són en bona part això: una confluència de persones que cerquen un millorament personal dins d'una comunitat, en la relació d'estima

envers un territori, una identificació cultural i l'enriquiment en el coneixement de l'espai viscut. Encara que no ho diguem gaire o ho fem en boca petita, tot això existeix en el fons de tot de les nostres apetències personals, siguin per la història, la llengua, la geografia o el que sigui. Els centres ens donen l'oportunitat de trencar o completar les relacions en cultura establertes entre la creació i el consum. Nosaltres hi afegim la participació i el compromís. Probablement tindrem futur mentre valorem el *jo* com a objecte de millorament i el *nosaltres* com a comunitat que crea i comparteix i on construïm el *jo*. I el tindrem mentre al que fem avui aquí, en aquest joc de relacions humanes que ens enriqueix, li sapiguem donar el valor que té, molt lluny de les banalitats que constantment ens ofereixen per distreure'ns i dominar-nos.

És un plaer ser aquí a Otos, a la Vall d'Albaida, poder-nos interrelacionar i compartir, cosa que els quilometres que existeixen entre els diversos territoris de l'àmbit lingüístic a vegades ho dificulten. És un obstacle que penso que hauríem de mirar de trencar de tant en tant físicament, més enllà de totes les oportunitats que les tecnologies ens ofereixen. Moltes gràcies per l'acolliment i a disposar.

El moviment associatiu de les societats musicals de la Comunitat Valenciana al segle XXI

Josep Francesc ALMERIA SERRANO
President de la Federació de Societats Musicals
de la Comunitat Valenciana

És un fet notori i bastant comú, en tots els pobles del nostre món, que existisquen algunes característiques la singularitat de les quals fa que se'ls identifique immediatament i, també, d'altra banda, els diferencie dels altres pobles, les quals constitueixen el conjunt de senyals d'identitat d'aquesta col·lectivitat.

El nostre fenomen sociocultural, que va nàixer i es va desenvolupar com un grup eminentment *bandístic* en els seus orígens, ha anat evolucionant amb els temps fins a convertir-se en l'actual moviment associatiu de *societats musicals* (SM, d'ara endavant), una de les característiques més importants que identifiquen el poble valencià i el fan sentir-se orgullós de les seues arrels i cultura autòctons, la qual configura una realitat única en el món, considerada un exemple a seguir per molts altres països que prenen el nostre model com a referència obligada en la construcció d'un entramat sociocultural i educatiu arrelat al cor del poble i amb una marcada consciència de moviment associatiu.

1. Els orígens de les bandes de música

Tenim referències, encara que difuses, de l'actuació d'agrupacions musicals a les festes d'alguns pobles de les comarques centrals d'Alacant i València, a la fi del segle XVIII i principis del XIX, així com algunes joies documentals com l'acta fundacional de la Banda de Música de Muro (1805), en document notarial manuscrit, i l'acta fundacional de la Banda de Música de Ayre (1832), en aquell temps primera banda de Montroj, i el text del qual és conegut popularment com *En la encomienda de Montroj*. Amb més rigor, podem assegurar que les primeres bandes de música apareixen, llevat d'excepcions, al llarg del segle XIX,

especialment a partir de la seua segona dècada, com així escriu Rafael Coloma (1982),³ tot citant que:

en l'any 1817, la comparsa mora Llana, d'Alcoi, se li va ocórrer contractar a la petita banda del Batalló de Milicians Nacionals que guarnia la població, única entitat musical que hi havia en la vila.

L'origen d'aquestes primeres agrupacions de músics va estar, moltes vegades, lligat a centres religiosos, instructius, recreatius, casinos, institucions de caràcter militar, etc., i en altres ocasions, la seua existència es va deure a iniciatives personals d'un grup d'entusiastes de la música, o projectes individuals d'algun religiós il·lustrat, veí distingit, d'algun mecenes o d'algun protector de l'art, etc. Des de la seua aparició, les bandes de música participaven habitualment en els actes festius, religiosos, lúdics i cívics dels seus pobles d'origen, fins al punt que moltes d'aquestes manifestacions no s'entendrien sense la participació d'aquestes agrupacions musicals. Així mateix, realitzaven des de sempre un altre tipus d'actuacions artístiques, com a concerts i audicions, tant en espais tancats com en places i jardins públics, configurant l'única possibilitat del ciutadà mitjà de poder escoltar la música clàssica en actuacions en directe.

En suma, aquestes agrupacions van crear en les localitats d'origen uns espais de participació social universal on, després de les dures jornades de treball de l'època, en el camp o en la indústria, existia l'oportunitat de satisfer les necessitats humanes de sociabilitat i cultiu de l'art i la cultura, com una de les escasses opcions d'oci als pobles del nostre territori i com a alternativa a altres activitats poc constructives i aconsellables. El que en molts llocs estava reservat a l'elit social del moment, a les nostres terres va ser una oferta oberta per a qualsevol persona, sense menyscapse de la seua condició social, econòmica, religiosa o política.

Des del punt de vista de l'associacionisme i la sociologia, les primitives formacions *bandístiques* van sofrir un canvi davant la necessitat de ser espais socioculturals, agrupacions d'oci i opinió, on s'intercanviaven idees i es potenciava l'ensenyament musical i tot això dins del fòrum que ofería el casino de l'anomenat per tots *El Musical*, on s'ajuntaven gents de tota classe social, membres de totes les famílies del poble, tot creant convivència al marge d'ideologies i religions. El motiu és la important labor educativa que s'hi realitza, la cultura, l'oci, l'opinió, i no està a l'abast de tots els ciutadans si no és a través de les bandes dels pobles.

---

3 Rafael Coloma (1982), *Juan Cantó, artista molt laboriós*, Alcoi, Premi de Biografia del Certamen Periodístic i Literari convocat per l'Associació de Sant Jordi.

2. De les acadèmies a les escoles de música

Des dels seus inicis, fa més de dos-cents anys, aquestes bandes de música van crear estructures educatives simples per formar els seus membres, a les quals anomenaven *acadèmies*, terme que es va mantenir durant molt temps però que, a poc a poc, va donar pas a l'expressió *escola d'educands*, en què el seu objectiu principal era preparar els futurs músics que formarien part de la banda.

Des de 1994, aquestes escoles inscrites en el Registre de Centres Docents de la Comunitat Valenciana, van passar a denominar-se *escoles de música*, com a centres reconeguts d'ensenyament no reglat, tot podent accedir, des de 1996, al Programa Autonòmic de Finançament de la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana amb la finalitat de sufragar les despeses derivades de la contractació del professorat.

3. La Federació de Societats Musicals de la Comunitat Valenciana

Les primigènies bandes de música, aïllades des de la seua fundació i amb molt poca capacitat d'interlocució amb les institucions públiques i el govern centralista de l'època, decideixen crear una entitat associativa l'any 1968. Es crea, d'aquesta forma, la Federación Regional Valenciana de Sociedades Musicales, precursora de l'actual Federació de Societats Musicals de la Comunitat Valenciana (FSMCV).

A causa de la dimensió i importància adquirida pel fenomen social de les SM, i amb un oportú consens dels grups polítics del moment a instàncies de la FSMCV, s'aprova la Llei Valenciana de la Música en 1998, tot propiciant el desenvolupament de les SM i l'evolució de les seues escoles de música, que creixen tant en el nombre de centres inscrits en el registre com en el nombre d'alumnes matriculats, la qual cosa suposa la pedrera real de les SM valencianes. Així mateix, i a causa de l'increment experimentat en les hores d'ensenyament musical i en el nombre de professors contractats per aquestes escoles de música, es converteix també en una nova font de generació d'ocupació.

4. Un marc regulador: la Llei Valenciana de la Música

Des de l'aprovació de la Llei Valenciana de la Música, en 1998, i amb la creació de l'Institut Valencià de la Música (IVM), en aquests moments ja extint per la creació de l'ens CulturArts Generalitat, les competències en matèria de SM i pel que fa a les seues activitats musicals, tant en el seu vessant cultural com patrimonial, van passar a situar-se en el recentment creat institut.

Des d'aquell moment vam poder constatar tant el desenvolupament d'una sèrie de polítiques públiques, que donaven suport a la música i al nostre movi-

ment associatiu, com la insuficient dotació econòmica assignada a aquestes. I arribem a l'any 2009, en què el nostre col·lectiu comença a albirar les primeres notes d'aquella partitura dissonant que s'ha denominat *la crisi i les retallades*, amb minoracions a posteriori del 20% sobre programes completament executats i justificats. La reacció del col·lectiu no es fa esperar i, després d'esgotar totes les vies institucionals conegudes i per conèixer, la FSMCV ha de plantejar un conflicte obert a la Generalitat Valenciana a partir del mes de gener de 2010. Aquest conflicte, presentat públicament per la FSMCV a través del manifest *Més que música*, pretenia crear un estat d'opinió en la societat valenciana sota el lema «Quan els governs no protegeixen i desenvolupen la cultura dels seus propis pobles, perden la dignitat per a governar-los». D'aquesta forma, i després de molts mesos de sensibilització ciutadana i la major mobilització associativa realitzada des de la FSMCV en tota la seua història, es va produir, com a resultat, la desautorització, per part del president de la Generalitat Valenciana del llavors conseller d'Educació i de la consellera de Cultura, com a responsables polítics competents en aquesta matèria però absolutament incompetents per a resoldre els problemes plantejats pel nostre moviment associatiu. El president nomenà el llavors conseller de Governació com a únic interlocutor en matèria de bandes de música, SM i escoles de música, el setembre de 2010, tot assumint aquestes competències, i la FSMCV va aconseguir un acord amb aquest nou representant polític competent que va suposar l'assignació del major pressupost públic destinat per la Generalitat Valenciana al col·lectiu de les SM i les seues escoles de música fins aquell moment.

Sobtadament, i en el període preelectoral de la incipient tardor de 2010, el nostre col·lectiu associatiu va passar d'estar absolutament desconsiderat per la Generalitat Valenciana a ser considerat com el més important senyal d'identitat del poble valencià. Caldrà que el sentit comú de cadascú valore la profunditat d'aquests esdeveniments.

D'altra banda, el mateix desenvolupament de les escoles de música, les noves demandes socials i educatives i la conjuntura de crisi de la primera dècada del segle XXI han provocat la necessitat de realitzar una redefinició del model de les escoles de música valencianes. I per a això es va formar una comissió de treball mixta entre les conselleries de Governació i Educació i la mateixa FSMCV per abordar el projecte. Les grans línies d'aquest nou model han diferenciat el projecte educatiu de les escoles de música del model *conservatori*, tot flexibilitzant els projectes curriculars en un enfocament d'educació al llarg de la vida. Aquest treball docent requereix estabilitat del professorat, compromís amb el projecte i objectius de cada escola i disposar de sistemes de participació de tots els col·lectius implicats, tot adoptant un model innovador i creatiu que proporcione una proposta de valor pròpia i diferent a la dels conservatoris.

Ara, sembla prou clar que el futur del nostre moviment associatiu probablement passa per la completa assumpció del concepte de societat musical, com a entitats de caràcter privat, sense ànim de lucre, constituïdes legalment i inscrites en un registre públic, sobiranes en el seu govern i gestió i amb una massa social adequada i suficient per donar suport al projecte. A més, hauran d'estar relacionades amb la societat pròxima on es desenvolupen, tot col·laborant estretament amb els seus ciutadans i institucions i mantenint necessàriament una escola de música que garantisca la sostenibilitat del projecte, així com, almenys, una agrupació artística de caràcter musical, siga o no siga una banda de música.

D'aquesta forma, les bandes de música, ara convertides en societats musicals, disposaran de tot el necessari per enfrontar un futur complex en què la sostenibilitat i la qualitat de la proposta de valor a l'entorn pròxim seran determinants de la seua supervivència.

5. El concepte de *societat musical*

L'actual FSMCV ha recollit la vocació explícita per l'articulació del concepte de *societat musical*, més enllà de l'estricta consideració dels nostres associats com a bandes de música. D'això és prova el que, en el mes de març de 1968, es constituïa nostra benvolguda entitat associativa sota el nom de *Federació Regional Valenciana de Societats Musicals*. No obstant això, el costum popular i l'hàbit tradicionalista han produït que moltes persones i entitats, de tots els àmbits de la nostra societat, segueixen denominant els nostres associats amb el nom genèric de *bandes de música, les bandes, aquests de les bandes...* i, en algunes ocasions, amb apel·latius addicionals menys respectables. Sense negar la gran tradició *bandística* de les nostres societats musicals, ni el fet evident que, en la gran majoria d'aquestes, siga aquesta, la *banda de música*, simfònica o no, l'agrupació de major rellevància en el seu espectre artístic, pensem que fa falta una actualització de les connotacions de la denominació de *societat musical*, perquè tots puguem referir-nos al terme amb garanties d'enteniment mutu i major possibilitat d'èxit quan es produïsquen les seues aplicacions pràctiques. D'aquesta forma, i sense ànim de dogmatitzar, podem caracteritzar el concepte de societat musical com a entitats de caràcter privat, sense ànim de lucre i amb una massa social adequada i suficient, constituïdes legalment i inscrites en un registre públic, sobiranes en el seu govern i gestió, i on el voluntariat és un peça fonamental del seu entramat societari. Organitzacions complexes relacionades amb la societat propera on es desenvolupen i amb la qual col·laboren estretament, amb una escola de música que garantisca la sostenibilitat del projecte musical i amb, almenys, una agrupació artística de caràcter musical. D'aquesta forma, les bandes de música, ara convertides en SM, disposaran de tot el neces-

sari per enfrontar un futur complex on la sostenibilitat i la qualitat de la proposta de valor a l'entorn proper seran determinants de la seua supervivència.

6. La necessària relació de les societats musicals amb els seus ajuntaments

En la definició bàsica del concepte de societat musical fem referència a la relació d'aquestes entitats amb el seu entorn proper, un context concret al qual hauran d'aportar tota sort de serveis, en funció de les característiques de les persones que formen els possibles col·lectius destinataris dels esmentats serveis i de l'existència de determinats grups d'interès.

Des del punt de vista de les relacions institucionals, la primera entitat amb la qual la societat musical necessitarà mantenir aquesta dinàmica és amb el seu mateix Ajuntament, tot establint una necessària simbiosi en què les SM aportaran a la localitat el desplegament de totes les seues activitats, en una funció prioritària de caràcter eminentment social, com a punt de trobada de persones de totes les edats i condicions socioeconòmiques i culturals. Les SM aporten al seu entorn proper una proposta de valor que comença per la mateixa existència d'un nucli social en la localitat on resideixen, i conformen una veritable xarxa d'entitats de caràcter democràtic on les persones poden reunir-se i perseguir un objectiu comú, estudiar i practicar la música i, en suma, desenvolupar un activitat sociocultural que els permeta créixer com a éssers humans. Així mateix, les diverses agrupacions artístiques de les societats musicals, en general, i les seues bandes de música, en particular, han atès històricament i continuen atenant, actualment, les diverses manifestacions i celebracions festives, religioses i cíviques que es realitzen en el seu municipi i que tenen l'Ajuntament com a organitzador principal. Més enllà de la seua funció social bàsica, les SM són organitzacions de certa complexitat, prestadores de serveis a la comunitat, que basen la seua estructura financera i, per tant, la seua sostenibilitat, en els recursos que obtenen de la prestació d'aquests serveis. Concretament, el 77% dels ingressos d'aquestes organitzacions es basa en serveis prestats a tercers, segons els resultats de l'Estudi d'Estructura Pressupostària i Dimensió i Impacte Econòmic de les Societats Musicals a la Comunitat Valenciana, realitzat per l'equip ECONCULT de l'Institut Interuniversitari de Desenvolupament Local de la Universitat de València en 2010. Per tant, no parlem d'entitats que viuen de les subvencions, com erròniament es descriu per part de persones i fòrums mal informats i de rigor dubtós, ja que aquestes solament constitueixen el 21% dels seus ingressos, segons l'esmentat estudi. Som davant unes unitats multiproducte i multiservei (Rausell i Estrems, 1999) que basen la seua supervivència en el seu propi treball i en les seues interaccions amb la comunitat. Per tant, no és

desgavellat pensar que qualsevol prestació de serveis, actualment, es reguli per un conveni o contracte en el qual les parts estipulin les activitats a realitzar, en quines condicions es prestaran aquests serveis i quines seran les retribucions d'aquests, amén d'altres consideracions. Encara podem recordar els antics alcaldes franquistes que disposaven de les nostres bandes de música amb caràcter discrecional, amb compensacions o sense, i que exigien resposta immediata i adequada a qualsevol necessitat que des de l'edifici consistorial es tingués, a colp d'«ordene i mane», sota l'amenaça tàcita de les ulteriors conseqüències que es produïrien en el cas d'una suposada desobediència. Constatem que, en algunes ocasions, encara persisteix l'esperit d'aquesta relació de servilisme en l'actitud i el comportament de determinats personatges polítics fretuosos de sensibilitat i de perspectiva temporal i cultural. A més, en justícia amb la nostra història i present, per pura lògica i no sense una considerable pressió associativa del nostre col·lectiu, a la qual es van sumar al seu moment una important quantitat de corporacions locals de tots els signes polítics i destacades organitzacions de la societat civil valenciana. El Consell de la Generalitat Valenciana publicava, en el DOCV del 22 de juliol de 2011, l'Ordre 1/2011, de 12 de juliol, de la Conselleria de Turisme, Cultura i Esport, per la qual es declarava bé immaterial de rellevància local (BRL) la tradició musical popular valenciana materialitzada per les SM de la Comunitat Valenciana. La primigènia motivació existent en la FSMCV en aquest àmbit passava per l'intent de declarar a les manifestacions culturals materialitzades per aquestes SM com a bé d'interès cultural (BIC). Però la declaració del Consell, en l'Ordre publicada el juliol de 2001, no arriba a aquest extrem, encara que obre la porta al fet que cada societat musical pugui ser declarada BIC, de forma individualitzada, si compleix una sèrie de requisits que s'especifiquen en l'ordre i és avaluada positivament a aquest efecte per una comissió de treball nomenada específicament per realitzar aquestes avaluacions.

No obstant això, una vegada més constatem deficiències que, en aquest cas, es concreten en l'incompliment que fa l'ordre de declaració de BRL de la Llei de Patrimoni Cultural Valencià (LPCV), en no concretar les mesures de protecció del bé declarat i, per tant, impossibilitar la seua inscripció en el registre de patrimoni de la Generalitat Valenciana. En aquest cas, al seu torn, la falta d'inscripció en el registre de patrimoni ha obstaculitzat el fet que la Generalitat Valenciana haja comunicat oficialment a tots els ajuntaments l'existència d'aquesta declaració, la qual cosa n'ha produït, per tant, el desconeixement generalitzat en les corporacions locals. A més, és necessari considerar que, segons l'article 4.2. de la Llei de Patrimoni Cultural Valencià, les entitats locals estan obligades a protegir i donar a conèixer els valors del patrimoni cultural existent en els seus respectius àmbits territorials, i especialment els correspon adoptar les mesures cautelars necessàries per evitar la deterioració, pèrdua o destrucció dels béns del patrimoni

cultural, comunicar a l'administració de la Generalitat qualsevol amenaça, dany o pertorbació de la seua funció social que siguen objecte aquests béns, així com les dificultats i necessitats de qualsevol ordre que tinguen per al compliment de les obligacions establertes en la citada llei. Així mateix, exercir les altres funcions que expressament els atribueix aquesta llei, sense perjudici del que estableix la legislació urbanística, mediambiental i altres que resulten d'aplicació en matèria de protecció del patrimoni cultural. Sense oblidar que l'article 4.3 de la LPCV implica la Generalitat Valenciana com a prestadora de l'assistència tècnica necessària a les altres administracions públiques valencianes, tot establint els mitjans de col·laboració amb aquestes en els casos i en la mesura que fos necessari per al compliment de les finalitats d'aquesta llei.

Pel que es veu, no ens queda més que elucubrar si el Consell ha realitzat l'omissió de les mesures de protecció del bé declarat en l'esmentada ordre, és a dir, la tradició musical popular valenciana materialitzada per les seues societats musicals, de forma casual, amb la qual cosa quedaria en franca evidència la seua competència institucional en el compliment de la llei —en aquest cas la de Patrimoni Cultural Valencià—, o si s'ha realitzat aquesta acció de forma intencionada, amb la qual cosa seriem davant una fatxenderia prevaricadora sense nom amb l'objectiu de deixar en guaret una declaració que hauria de tenir unes mires molt més altes en la protecció d'una cosa considerada pel mateix Consell com el principal senyal d'identitat del poble valencià.

7. Conclusions i pronòstic

Cal tindre en compte que, en aquest moment, l'associacionisme musical valencià és un dels escassos projectes d'èxit en un context social que està vivint com un fracàs col·lectiu molts aspectes de la seua història recent. Des d'aquesta perspectiva les SM constitueixen un dels escassos recursos que poden sustentar i coadjuvar a una reconstrucció de la marca col·lectiva i que, a més, possibilita una fàcil connexió en l'àmbit internacional.

Actualment, el nostre moviment associatiu conté la suficient informació, coneixement i capital humà per tal que, sense oblidar la seua tradició, siga capaç d'incorporar intel·ligència a les decisions col·lectives. Parlem de la major xarxa de persones articulada i organitzada per a la persecució d'un bé col·lectiu complex, l'ensenyament i pràctica de la música, així com la seua difusió global, la promoció de la cultura i l'incentiu de la creativitat, el foment de la sociabilitat i l'espai comú.

No obstant això, caldria tenir en compte que aquesta dinàmica es pot incardinar en el procés de transformació del model productiu, que d'acord amb les recomanacions d'Europa s'ha d'articular cap a models basats en un

creixement intel·ligent, sostenible i integrador, i les seues iniciatives relacionades amb el projecte d'una Europa del coneixement, que siga competitiva en l'àmbit mundial.

Els sectors culturals i creatius en general, i la música en particular, no estan del tot mal posicionats a la Comunitat Valenciana, i en conseqüència resultaria convenient aprofitar adequadament aquest recurs competitiu, encara que les polítiques públiques no van en aquesta direcció. Donar suport a les SM no és només una qüestió de correspondre justament als enormes efectes externs que provoca l'existència d'aquest moviment associatiu, sinó que respon a imperatius estratègics.

Les SM han mostrat, al llarg de la seua història i en moments contextuals molt complicats un elevat grau de resiliència i no resulta previsible que en la pròxima dècada es plantegen seriosos problemes de supervivència. El principal factor de risc no se situa en les majors o menors subvencions públiques sinó en el grau de preparació dels líders del moviment associatiu.

El valor socioeconòmic de les SM és ampli i va des dels efectes sobre la sociabilitat, fins a la construcció de la identitat col·lectiva i el sentit de pertinença individual, com a agents culturals, com a xarxa formativa, com a espai de foment de la creativitat i detecció de talent, i finalment com a recurs simbòlic col·lectiu que recull un ampli grau de consens.

Les SM han mostrat una notable maduresa pels seus processos de reflexió articulats al voltant dels dos congressos generals celebrats anteriorment. Des de fa ja més de 20 anys, l'associacionisme musical ha reflexionat sobre qüestions que tenen a veure amb el finançament, el paper i la funció de dones i jòvens, les escoles de música, la gestió cultural, el marc normatiu i jurídic i l'organització de les agrupacions musicals. Ara aportem com a novetat la incorporació de nous temes de debat com la innovació, els models de governança i les connexions, amb nous valors i dinàmiques socials.

Les SM són estructures de grups humans que s'articulen de manera complexa, però sempre al voltant de l'ensenyament, la pràctica i la difusió de la música, com un dels llenguatges més universals que permet la connexió entre cultures i generacions diverses i suposa una pràctica que no requereix necessàriament processos de codificació i descodificació complexos. A més, els estudis d'investigació plantegen que l'ensenyament i pràctica musical tenen efectes perceptibles sobre diversos aspectes neurològics, cognitius, sensorials, socials i un impacte sobre els nivells de benestar dels individus.

Així, les SM es mouran en la pròxima dècada en un context canviant on, la innovació tecnològica, la digitalització i la dimensió europea jugaran un paper important, i on el posicionament sobre la professionalització de la gestió de les SM determinarà les seues potencialitats i possibilitats de desenvolupament.

En el marc d'un procés de reflexió del moviment associatiu, a través del

III Congrés General de Societats Musicals de la Comunitat Valenciana, s'han identificat diversos vectors de tensió que, en funció de com es resolguen, ens trobarem en alguna combinació dels escenaris que descrivim a continuació:

7.1. Reforç d'allò bàsic

Escenari de reforç dels components identitaris, retorn a les pràctiques més folkloritzants i aglutinació sobre els elements essencials al voltant de la música, desconnexió de les dinàmiques externes i manteniment dels valors originals de l'associacionisme musical.

7.2. Societats de serveis

Un escenari de professionalització extrema de les SM, que es convertiran en organitzacions multifunció i multiserveis, orientades cap a les necessitats i els senyals de la demanda i marcades per la persecució de la màxima l'eficiència i molt pendents dels criteris de rendibilitat.

7.3. La comunitat creativa

La dinàmica de les SM s'incardina i espenta en un canvi del model productiu valencià cap als sectors culturals i creatius, d'acord amb les recomanacions de la Unió Europea. La cultura i la creativitat esdevenen l'element central de la competitivitat de la Comunitat Valenciana i les SM fonamenten l'origen del seu valor social com la principal xarxa organitzada de talent i creativitat i, a més, fan valer la seua xarxa d'infraestructures, que conclouen en opcions professionals.

Així, finalment seran els membres del nostre moviment associatiu, de manera col·lectiva a través de les accions de la FSMCV, o a partir de cadascuna de les SM, els que podran determinar cap a quina combinació d'escenaris encaminen els seus passos i, en conseqüència, determinar juntament amb els determinants del context el futur d'una de les manifestacions més enriquidores, singulars i compromeses que conformen el conjunt de la societat valenciana.

8. Abreviatures i sigles

FSMCV: Federació de Societats Musicals de la Comunitat Valenciana

SM: societats musicals

LVM: Llei Valenciana de la Música

IVM: Institut Valencià de la Música

LPCV: Llei de Patrimoni Cultural Valencià

BRL: bé immaterial de rellevància local

BIC: bé d'interès cultural

Associacionisme ecologista a la Vall d'Albaida

Rafel CANO
Coordinadora Ecologista de la Vall d'Albaida

Bon dia, benvinguts a tots i totes a Otos, en aquest dia de fred en què fins la neu ha fet acte de presència a la Vall d'Albaida.

Ha estat l'associacionisme ambientalista capaç d'adaptar-se als canvis?

Jo penso que l'ecologisme s'ha adaptat com ha pogut. Aleshores, el que és evident és que no hem fet la «revolució verda»; en els pobles la gent no circula massivament en bicicleta, hi ha reciclatge, però no al nivell que desitjaríem. En fi, el que és clar és que a la nostra comarca no som líders en desenvolupament sostenible. No obstant això, s'han aconseguit coses, però no el que des del nostre punt de vista seria desitjable; encara hi ha problemes greus que afecten el medi ambient global de tot el planeta i al nostre entorn més immediat; tot està relacionat, com apunta el lema ecologista «pensa global i actua local».

L'ecologisme modern, o moviment social de conservació de la natura i protecció del medi ambient, tal i com el coneixem hui en dia, naix a la dècada de 1960 als Estats Units. Es considera que la seua fita de partida és la publicació del llibre en 1962 *Silent Spring* («Primavera silenciosa») de la biòloga Rachel Carson. Este llibre va suposar el primer toc d'atenció científica sobre el deteriorament del planeta a causa de l'activitat humana. Encara que és a finals dels anys 60 quan el moviment social ecologista es fa més patent i perceptible per a una opinió pública colpejada pels assajos nuclears o els accidents dels petroliers a la mar. És, per tant, a la dècada optimista dels 60, necessitada de nous paradigmes que donen resposta a la decadència de la societat i a la nova realitat global, quan es va despertar un desig de construir una societat alternativa basada en els valor de la pau, la llibertat i l'espiritualitat, quan naixen els moviments pels

drets civils, els fenòmens de la contracultura, les revoltes estudiantils, el maig francès, les contestacions pacifistes i l'explosió de la cultura hippy amb el seu lema «el poder de les flors».

La situació social internacional, l'evolució de la ciència ecològica i la difusió pels mitjans de comunicació de la informació ecològica, no podia més que tindre una translació a l'àmbit local i comarcal. La preocupació ambiental global va servir de revulsiu per al sorgiment a meitat de la dècada de 1970 de l'ecologisme al País Valencià. Aquest primer moviment ecologista va estar vinculat sobretot a assumptes antinuclears i pacifistes, era l'època de la guerra freda i la transició a Espanya. Este incipient teixit associatiu estava format per un variat espectre de persones i petits col·lectius integrats en associacions veïnals, centres excursionistes, sindicats, colles culturals, tots caracteritzats per tindre múltiples punts de vista: naturistes, pacifistes, ecofeministes, animalistes, ecociclistes, etc; però que en aquells moments de fervor popular van aconseguir mobilitzar la consciència ecològica. L'inici de la construcció de la central nuclear de Cofrents i la urbanització de la devesa del Saler van traure la gent al carrer, junt a les consignes d'aquells anys de finals del franquisme d'«amnistia i llibertat». Arrel d'estes primeres protestes, en 1976 es va crear el primer grup ecologista valencià pròpiament dit, va nàixer *Margarida*, que va estar dinamitzat pel sociòleg i escriptor Josep Vicent Marqués i altres jóvens entusiastes, com el biòleg Carles Arnal. *Margarida* va nàixer en un moment de receptivitat cap a les propostes socials innovadores i amb un estil desenfadat i imaginatiu, va obrir el camí a altres col·lectius que van aparèixer posteriorment a la ciutat de València i a les comarques de tot el País Valencià. Un altre dels grups pioners que es va originar en aquells anys va ser el *Grup Ecologista Llibertari* (GEL), que va dirigir el seu activisme a la denúncia de la nuclearització, la crítica al desenvolupisme i el rebuig al consumisme.

En maig de 1978, la campanya contra Cofrents va aconseguir reunir a la *Coordinadora de Grups Ecologistes i Antinuclears* uns 50 col·lectius de les comarques de tot el País Valencià; eixe any es van arribar a celebrar fins a 3 manifestacions antinuclears a la ciutat de València, en les quals van participar unes 6.000 persones; també es van celebrar manifestacions a Gandia, Azira, Alcoi i Ayora. Els anys 1978 i 1979 van ser un moment àlgid del moviment ecologista, si bé la manca de mitjans materials i humans van fer que estos col·lectius tingueren en general una vida bastant curta.

En setembre de 1981 va tindre lloc l'assemblea de constitució d'*Acció Ecologista*, com a resultat de la unió d'alguns dels comitès antinuclears. Esta nova associació va voler, des d'un principi, trencar amb la inestabilitat que feia que molts grups que després d'un període inicial d'eufòria queien vençuts per les dificultats i consolidar, per fi, un col·lectiu fort que poguera fer front a les greus amenaces mediambientals al País Valencià. Com instrument bàsic per

aquest objectiu, el 1982 es va inaugurar la Casa Verda, amb el propòsit de ser punt de trobada del moviment i espai per compartir amb els diversos sectors del moviment alternatiu. La seu d'Acció Ecologista va albergar també el Fons de Documentació del Medi Ambient, instrument absolutament necessari per poder dotar de contingut el missatge ecologista. El 1987 el *Grup d'Estudis i Defensa de la Natura* (AGRÓ), que en un principi tenia una vocació més naturalista i científica de realització d'estudis del medi natural es va unir amb Acció Ecologista i donà lloc a l'associació més important del País Valencià. Actualment, *Acció Ecologista-Agró* compta amb uns 600 socis.

A la comarca de la Vall d'Albaida, el naixement del naturalisme cal buscar-lo al *Centre Excursionista d'Ontinyent* (CEO). Fundat el 1955, en els seus orígens va ser una secció del *Centre Excursionista d'Alcoi*. La tasca més important als seus inicis va ser la captació de socis, fins que als anys 60 va poder formar distintes seccions que van arribar a convertir-se en veritables dinamitzadores de la cultura local, ja que a més de l'excursionisme, l'acampada o l'escalada, el CEO va arribar a tindre als anys 70 seccions de cine, teatre, atletisme i fotografia, fins que amb l'arribada de la democràcia algunes d'aquestes comissions es van independitzar i es van convertir, per exemple, en l'associació fotogràfica o el cineclub de la localitat. D'esta manera, el 1982 naixia el primer grup ecologista de la comarca, el *Col·lectiu Ecologista Lluerna*. Com una secció dins del CEO, este col·lectiu va encetar la celebració del dia de l'arbre, excursions botàniques o xerrades i exposicions sobre natura, encara que amb el temps la Lluerna no va esdevindre una associació independent. Posteriorment, amb el revulsiu de la nova onada ecologista de principis dels 90, propiciada per la Cimera de la Terra de Río de Janeiro de 1992, la secció del viver de plantes forestals i un altre grup de gent amb ànim de denunciar las agressions mediambientals que estaven ocorrent en la comarca, constituïren la *Colla Ecologista l'Arrel*, que junt al *Col·lectiu Ecologista la Balarma* es van dedicar de valent a denunciar davant l'Administració les agressions mediambientals. Per aquells anys, la lluita es va centrar en assumptes com ara la reforma de la carretera del barranc de Bocairent, el gasoducte que pretenia travessar la serra de Mariola o la cantera de la serra Grossa. A més, la Colla Ecologista l'Arrel va crear i mantenir un viver de plantes autòctones que posteriorment utilitzava per realitzar repoblacions forestals, activitats que cobraren major rellevància encara darrere el devastador incendi de 1994 que va assolir la meitat de les serres de la Vall d'Albaida. L'activitat ecologista als anys 90 va ser molt intensa en la comarca, a Albaida va nàixer el 1992 la *Colla Ecologista les Tosquetes* i l'*Agrupació Contra els Incendis Forestals de la Vall d'Albaida* (ACIF); posteriorment ho feia el col·lectiu *Mariola Verda* a Bocairent. En alguns casos les agressions mediambientals superaven l'àmbit comarcal i per això va ser necessari contactar amb altres grups de comarques veïnes. D'estos contactes en

va sorgir el primer intent de federació ecologista la *Coordinadora per la Defensa de la Mariola*, que va tindre un paper important en la lluita contra el gasoducte que es pretenia que travessera de nord a sud tota la serra de Mariola, objectiu aconseguit pels activistes que van lluitar en aquells moments i que no van parar fins a la declaració el 2006 del Parc Natural de la Serra de Mariola.

L'any 2001 va nàixer la *Coordinadora Ecologista de la Vall d'Albaida* (CEVA), que va sorgir com una federació d'associacions, amb la intenció de sumar esforços per poder vèncer la tradicional debilitat ecologista. Prompte la CEVA va adquirir protagonisme en la denuncia de tot tipus d'agressions, canteres, vessaments d'aigües residuals, abocadors il·legals de residus i agressions contra la fauna. Gent de tota la comarca s'hi va apropar fins a formar-ne part uns 150 socis. En el pla del voluntariat i l'educació ambiental, cal destacar l'esforç del voluntariat de la CEVA i els seus fruits aconseguits amb la construcció de *L'Ametlla de Palla*, un edifici de 200 metres quadrats amb forma d'ametlla i construït amb pedra, fang, palla d'arròs i fusta destinat a ser el Centre d'Interpretació Ambiental del Paisatge Protegit Ombria del Benicadell, al terme municipal de Carrícola. L'Ametlla es va inaugurar l'any 2006 i suposa un exemple d'arquitectura sostenible que compta amb panells explicatius i sala d'activitats per a l'educació ambiental. Al seu entorn la CEVA crea i manté una col·lecció de plantes que tenen la vocació de ser un jardí de fruiters forestals per a l'educació ambiental; esta col·lecció botànica va ser inaugurada el juliol de 2009 amb el nom de *Jardí de Flora Pintoresca Joan Pellicer* en honor a l'estimat etnobotànic.

Altres col·lectius que també realitzen la seua activitat a la comarca són *Ontinyent en Bici*, l'associació de desenvolupament personal *Casa de la Vila* o la protectora de animals *La Guarda*. També va sorgir una associació de consumidors de productes ecològics que després de desaparèixer durant un temps finalment es va convertir i actualment funciona com una cooperativa de consumidors ecològics.

Cal fer menció també al fet que, dins l'ecologisme associatiu, alguns dels seus membres van donar el pas a l'ecologisme polític i van crear el 2003 una assemblea local a Ontinyent dels Verds, que es va presentar de forma independent a les eleccions municipals de 2007 i va obtenir un 2% dels vots, per la qual cosa no va obtindre representació. Un nou intent a les eleccions municipals de 2011, esta vegada col·ligats en una federació de partits, va tindre com a resultat el nomenament del primer regidor ecologista al consistori d'Ontinyent.

En definitiva, podem afirmar que l'ecologisme associatiu no ha tingut una implantació forta a la nostra comarca, tampoc ha tingut una interconnexió territorial fluida, ja que a la pràctica ha funcionat com a petits grups locals molt heterogenis, jo diria també molt localistes, fins i tot; massa sovint, s'han manifestat diferències entre tendències ideològiques o estratègies discrepants entre línies més radicals

o contràries a les negociacions amb l'Administració amb altres més properes a les institucions. Totes estes circumstàncies s'han traduït en unes dificultats i unes debilitats que no han ajudat en eixe camí necessari cap a la «revolució verda» a la qual feia menció a l'inici de la meua intervenció. No obstant això, el que sí crec fermament és que el moviment ecologista va sorgir com a una inquietud social, que ha anat evolucionant, madurant i superant les dificultats com ha pogut, però la realitat és que la magnitud de les agressions ecològiques segueixen fent necessari la conscienciació i la mobilització dels ciutadans.

Com s'ha vist afectat l'associacionisme conservacionista per la crisi?

A l'àmbit de la Coordinadora Ecologista de la Vall d'Albaida existeixen dues línies d'actuació. Per una banda, l'ecologisme reivindicatiu, i per l'altra, el voluntariat ambiental, o el que jo anomeno *ecologisme simpàtic*.

Respecte a l'ecologisme reivindicatiu, es nota que els ànims s'han reduït, perquè, davant de dificultats econòmiques, les persones es plantegen les seues prioritats, i això ha fet que en alguns casos els simpatitzants hagen reduït el nombre d'associacions a les quals donen suport econòmic; en este sentit la CEVA ha reduït, a causa de la crisi, aproximadament un terç els seus associats. Per altra banda, l'ànim general acaba afectant, d'alguna manera, l'energia dels activistes i les forces decauen un poc, perquè l'ecologisme reivindicatiu ha tingut les seues victòries, però també molts fracassos; aleshores, la intensitat i motivació de la lluita ecologista acaba sent oscil·lant, segons els ànims del moment.

Respecte al voluntariat ambiental, també s'ha vist afectat per la crisi; en aquest cas, ha tingut molt a veure el mal funcionament de l'Administració. Nosaltres, des de l'any 2001 veníem fent voluntariat de prevenció d'incendis, activitat clarament necessitada d'ajudes públiques per sufragar les despeses de vehicle, assegurances, combustible, formació i equipaments. El cas és que la Conselleria del ram ha estat diversos anys sense pagar les ajudes al voluntariat, en concret des de 2010; situació que ha fet que la CEVA haja hagut de avançar els diners per seguir fent el voluntariat. A la pràctica, la vigilància forestal ha hagut d'adaptar-se a esta situació, de manera que respecte al voluntariat de prevenció i extinció d'incendis es fa el que es pot, no el que desitjaríem fer. Una altra de les activitats que organitza la CEVA, juntament amb la Colla Ecologista l'Arrel, és l'Aplec Ecologista del País Valencià. Cal ací reconèixer la inestimable amabilitat dels conferenciants que participen debades i pel seu compromís social, als qui només se'ls paguen els desplaçaments, ja que no podem gratificar el seu esforç per vindre a participar a l'Aplec.

En conclusió, és clar que la situació de crisi ha afectat el funcionament de les associacions; no obstant això, la flama de l'ecologisme es manté, gràcies a les persones que amb les idees clares porten molts anys disposats a seguir endavant.

En què pot contribuir l'associacionisme ambientalista a superar la actual conjuntura?

La meua opinió és que el moviment ecologista és necessari per canviar les coses, la crisi no és sols econòmica, també patim una crisi ecològica. A pesar de les evidències científiques del problema, els governs no han desenvolupat encara les polítiques necessàries que limiten de manera significativa els riscos ambientals i possibiliten un desenvolupament humà equitatiu. És més, la sensació és que ens queda poc de temps per reconduir esta situació, la idea de prosperitat basada en un creixement econòmic i demogràfic sense límits, en un planeta finit, conduiria la humanitat a un final tràgic. Cal, per tant, reflexionar sobre com construir un futur ambientalment sostenible, sobre com reduir de manera suficient les emissions de gasos de efecte hivernacle i sobre com assegurar aigua, aliments, educació, sanitat, habitatge digne i energia no contaminant a totes les persones.

En definitiva, és necessari crear idees noves i dissenyar polítiques imaginatives que ens ajuden a avançar cap a una prosperitat mundial sostenible i compartida, i per a este repte, baix el meu punt de vista, els moviments socials i els activistes són els que han de ser el revulsiu perquè les coses canvien.

AL DEBAT: Rafel Cano

En la meua opinió, breument, penso que en la nostra associació el problema és que a la gent més jove que participa li costa assumir el lideratge; no és fàcil trobar jóvens amb la iniciativa d'espantar. Pense que açò és el més difícil, gent que tinga la capacitat i seguretat necessària, tal vegada una situació personal estable i la motivació suficient per liderar i coordinar projectes. També ocorre que a la gent li costa fer-se soci i participar activament en els moviments socials. Respecte al debat de les subvencions, nosaltres el que fem és que si n'hi ha les aprofitem i si no n'hi ha no ens queda altra cosa que funcionar sense.

En definitiva, pense que no hauríem de descuidar la dinamització de les persones que participen del moviment associatiu, i prestar atenció per animar i motivar aquells possibles activistes amb qualitats per liderar i coordinar projectes; la formació en aquest sentit pot ser útil. Tampoc s'hauria de descuidar la comunicació i divulgació de les activitats i els projectes mediambientals, com a eines fonamentals en la conscienciació i mobilització dels ciutadans.

Espai Despuig.

Otos, 16 de novembre de 2013

Carmen DOMÈNECH BOSCA
Vocal de la Junta de l'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida

En primer lloc, vull demanar disculpes per la representació de la meua intervenció a la taula: no puc ser portaveu de ningú perquè no ens hem reunit les associacions per decidir què diré ací. Puc donar l'opinió personal des del punt de vista de persona major, que ha intervingut en la formació d'algunes associacions culturals de la comarca. En el moment en què en la Junta de l'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida (IEVA) se'n va parlar, vàrem considerar que algú havia de donar una mínima visió de l'associacionisme cultural a la nostra comarca i eixe és el motiu pel qual sóc ací.

A la Vall d'Albaida hi ha una gran quantitat d'associacions de caràcter cultural. Ara sols farem referència a les que tradicionalment coneixem com a associacions culturals, i deixarem les agrupacions musicals, grups de danses, de xirimiters, esportives, artístiques... que malgrat tenir també el caràcter cultural, disposen d'altres àmbits per parlar-ne. Però, així i tot, a la nostra vall, i malgrat que me'n puga deixar alguna, o bé per desconeixement o bé per no haver pogut contrastar-ne l'existència, hi podem trobar:

- Agullent: Col·lectiu Cultural l'Esportí
- Aielo de Malferit: Col·lectiu l'Arcà
- Benigànim: Col·lectiu el Ganxo
- Bocairent: Bekirent (no operativa, però continua en el registre d'associacions), Trames, i l'Espigolà, de creació recent.
- Castelló de Rugat: Mig Algebassó i Els Greixers
- Llutxent: Associació Cultural el Surar
- L'Olleria: Col·lectiu l'Olla
- La Pobla del Duc: Xara
- Montaverner: Grup Cultural de Montaverner

Ontinyent: La Nostra Terra, Casal Jaume I, i d'àmbit comarcal, la Coordinadora per la Defensa i Ús del Valencià i l'IEVA. A més a més de trenta-dues associacions que formen part del consell de cultura municipal.

Otos: Col·lectiu Cultural el Gorg

Quatretonda: Col·lectiu Cultural Dorresment i Biblioteca Quatretondenca.

Terrateig: Salvem el Paratge de la Font del Llop

En aquesta llista, que no pretén ser exhaustiva, hi apareixen associacions de caire, duració i antiguitat molt diferents, encara que un cert denominador comú és la intenció de «dir alguna cosa» en la societat local del moment.

En el cas de Bocairent, per exemple, podem trobar-nos possiblement les associacions més antigues junt amb les més recents, encara que datar el moment de naixement de les associacions més antigues és una tasca complexa, atès que és una cosa bastant difusa: l'associació Bekirent als registres oficials té com a any de naixement el 1980, però la seua existència i les seues activitats són molt anteriors. El motiu és que bona part de les associacions no realitzaven el tràmit de registre legal a l'empara de la Llei d'Associacions de 1964; es constituïen com a grup identificat i identificable localment i es dedicaven a intentar desenvolupar les seues activitats. Per tant, en alguns casos el moment de la seua aparició és incert i no hi ha acta fundacional ni altres tràmits legals que, possiblement, en un moment posterior, s'han portat a terme.

El moment de l'aparició de les associacions més antigues podem situar-lo en el tardofranquisme, finals de la dècada de 1960 i principis dels 70, i no sempre naixen amb un pensament crític respecte de la situació socioeconòmica, política i cultural. De vegades naixen al voltant de l'Església i moviments pastorals, o al voltant de publicacions locals que reflexionen sobre ètica i moral, actituds socials, educació, etc. No hem de perdre de vista que la capacitat organitzativa que tenia l'Església en aquell moment —igual que ara— és important, així com la disponibilitat de recursos (locals, mitjans de reproducció, poder de convocatòria), especialment en pobles menuts o mitjans, era difícil d'igualar; a més, fins a una posterior evolució dels moviments socials, era escassament fiscalitzada l'activitat dels grups que en depenien. L'evolució que prenen els diversos moviments vinculats a l'Església també els afecta i fa que les persones vinculades a aquestes organitzacions vagen canviant: unes n'ixen en desacord amb els plantejaments que van assumint, i altres hi entren atretes per aquestes idees.

Una altra qüestió important és la progressiva incorporació de jòvens dels pobles a la universitat. Si bé en un principi són els fills (especialment així, en masculí) de les famílies benestants de la població, complaents —en general— amb el franquisme, el contacte amb els moviments d'incipient opisió universitària els porten —en alguns casos— a combregar amb actituds crítiques amb el sistema de la dictadura que traslladen als seus amics del poble. Un poc més

endavant, l'esforç dels treballadors i l'augment de les beques possibiliten una major incorporació a la universitat a fills de famílies més humils que aporten als seus grups locals les inquietuds amb què han entrat en contacte a València i, evidentment, no sols de caire polític, sinó de recuperació i valoració de tradicions, recuperació de la llengua, literatura i història pròpies, és a dir, la matèria del que entenem per associació cultural.

En aquests primers temps (podríem situar-nos ja a la dècada dels 70, acabat el franquisme i el començament de l'anomenada *Transició*) molts d'aquests grups, com dèiem, no estaven registrats legalment com a associacions, entre altres coses perquè no existia o no tenien accés a la figura de la *subvenció*. Amb molt treball s'aconseguia que l'Ajuntament de torn pagara alguna actuació, del tipus que fora, encara que habitualment s'actuava completament al marge del poder oficial que unes vegades mirava amb recel i altres amb una relativa «simpatia», especialment si es tractava de realitzar activitats amables i neutres políticament, com ara mostrar i posar en valor patrimoni arquitectònic, arqueològic o etnològic, si no s'entrava en gaires detalls de determinats aspectes. Com a finançament es recorria a entitats privades com ara comerços, empreses i les caixes d'estalvi que en eixe moment existien. Per tant, podem dir que la situació econòmica era bastant més dolenta que l'actual i sense que hi haguera o es parlara de crisi. La imaginació, la negociació i aprofitar-se d'establiments o empreses als quals se'ls suposava una certa amistat o simpatia per a l'activitat que s'havia de realitzar, eren els recursos econòmics de què es disposava, a més de la butxaca dels membres del grup organitzador. El finançament es buscava activitat per activitat, per la qual cosa fer una previsió de programació per a l'any era bastant difícil, per no dir impossible.

El final de la dictadura i la recuperació del sistema democràtic afecta de forma diferent les diverses associacions: en uns casos les persones que les han liderades decideixen de fer un pas endavant i intentar portar els seus plantejaments a la gestió política integrant-se en candidatures d'agrupacions polítiques i participant a les eleccions locals, autonòmiques i estatals, amb un èxit divers tant des del punt de vista electoral com de gestió política. En altres cassos van ser les diverses formacions polítiques les que van buscar les associacions i van oferir als seus membres més destacats formar part de les seues candidatures amb efectes semblants als referits anteriorment. Una vegada ja constituïts els diversos organismes administratius i polítics com a resultat de les eleccions, les relacions de les associacions tant amb els ajuntaments, com amb les diputacions o (més rarament) la Generalitat, han estat d'un gran ventall casuístic: des de la col·laboració, fins a relacions més tenses quan s'ha adoptat una actitud crítica, fins i tot arribant a prohibicions o vetos, més o menys encoberts, i sense oblidar, en alguns casos, l'intent d'instrumentalitzar (o intentar-ho) en benefici

propi per part del poder polític —igual que s'ha fet amb altres organitzacions d'activisme social—; la qual cosa ha portat, de vegades, a situacions complicades i a desdibuixar-se la mateixa associació.

El pas del temps sembla que ha tornat a situar cadascú al seu lloc: les associacions i el poder polític. Encara que el sentiment, generalment compartit, és el de la conveniència de la mútua col·laboració, encara que l'aparició des de fa un temps de la figura de la subvenció i la utilització que se'n fa, pot alterar l'escenari i paisatge de les associacions culturals. Però aquesta és una qüestió que mereix una reflexió a banda.

La funció de totes aquestes entitats ha estat molt important, sobretot en la dècada de 1980 i principis dels 90, on hi havia un fort sentiment de recuperació dels nostres senyals d'identitat com a pobles i comarca, hi havia una forta preocupació per la cultura popular, la necessitat de tenir una programació cultural pròpia amb l'organització de setmanes culturals locals, publicacions, exposicions, etc. I les associacions ompliren els buits que els ajuntaments i altres institucions deixaven. També han tingut un paper important en l'organització i participació en els diversos Congressos de Cultura de la Vall d'Albaida. Amb el pas dels anys els ajuntaments i la Mancomunitat han anat fent les seues pròpies programacions, i les situacions personals i professionals dels components han fet que durant aquest últims anys algunes associacions hagen estat en perill d'inactivitat.

Així i tot, hem de destacar un reviscolament en alguns pobles amb gent jove que, o bé ha creat noves associacions, com es el cas de l'Espigolà de Bocairent, Meruts a Ontinyent, etc., o bé dintre de les associacions estan renovant-se'n les juntes i hi ha un relleu generacional que fa que nova gent jove vaja incorporant-se a la vida cultural dels pobles. Són jóvens que tenen una altra manera de fer i van programant activitats al voltant de la música, de la defensa del territori i el medi ambient, de la llengua... podem dir que hi ha maneres diferents de fer i que hi ha futur.

La mirada cap al futur l'hauríem de fer de forma matisada; el futur de l'associacionisme cultural i el futur de les, diguem-ne, *associacions històriques*. Començant per aquestes darreres ens trobem amb dos aspectes que cal analitzar: en primer lloc, les perspectives que es veuen des de la pròpia activitat que s'està portant a terme i, en segon lloc, les possibilitats de continuïtat per existir un relleu generacional.

En el primer aspecte, la situació, globalment —i llevat alguns casos puntuals— està lluny de l'eufòria, i no sols per la disminució de recursos econòmics, després d'uns anys en què aquests havien augmentat i en conseqüència s'havia fet una altra forma d'actuar atenent a les circumstàncies del moment. El tema econòmic es pot mig salvar recorrent a antigues formes d'actuar i fer les coses que alguns dels integrants més antics de les organitzacions encara recordem i

podem recuperar, encara que forçant molt les situacions i les relacions. Una altra cosa és l'actitud d'escepticisme, desencant i retracció que ha anat estenent-se entre, fins i tot, les persones més actives a causa de, entre altres, la situació de crisi polièdrica que ens afecta i que ha portat a reduir a mínims l'activitat d'algunes associacions que es mantenen en una situació gairebé d'«hivernació». De vegades sols l'actitud de persones permanentment entusiastes i incombustibles n'han impedit la desaparició.

Pel que fa al segon aspecte, les perspectives de continuïtat per canvi generacional, la situació és molt diferent segons associacions i localitats. Es dona el cas d'algunes associacions, com ara El Ganxo de Benigànim, que ha estat capaç d'atraure o connectar amb els i les jòvens de la localitat i aquests s'ha integrat en l'organització, la direcció, i proposen i porten endavant activitats que els resulten d'interès i, per tant, reforcen la seua integració. Paral·lelament tenim altres associacions, com l'IEVA, a les quals els costa de connectar amb les persones més jòvens i s'està analitzant quina és la percepció que es té o la imatge que es transmet per donar peu a aquesta situació i poder corregir-ho.

S'observa —i amb açò conclouríem aquest apartat— que entre els jòvens n'hi ha una bona quantitat —igual o més que fa uns quants anys— que, malgrat la imatge que es vulga transmetre, no són inactius ni despreocupats per la realitat que els toca (ens toca) viure i volen participar i intervenir i veuen la necessitat de juntar-se, associar-se d'una forma registrada o no, i ho fan. Però no s'integren en associacions ja existents, sinó que ho fan crenat-ne de noves, malgrat que la finalitat en tot o en part coincidisca amb altres d'existents i que els seus objectius, activitats, etc. podrien ser més fàcils de desenvolupar aprofitant o utilitzant estructures i recursos ja existents i que han costat molt de temps i esforços d'aconseguir. Possiblement consideren aquestes associacions ja existents com a part de la realitat que pretenen canviar, o volen marcar la diferència i la pròpia identitat creant els seus espais propis.

Per observar què diuen en les seues declaracions d'intencions, objectius, etc. alguna de les associacions d'aparició recent, podem posar per exemple l'Espigolà de Bocairant.

Esteu davant d'un projecte nou que va començar l'abril del 2013 les primeres línies d'un somni, d'una utopia de veïns i veïnes de Bocairant. Som un projecte que vol treballar per aconseguir el Bocairant somiat. Volem reforçar i ampliar l'esperit col·lectivitzador per fer front a les adversitats globals, treballar pels nostres drets socials, culturals, ecològics, etc. No podem deixar de banda els desitjos de tenir una implicació major amb el nostre entorn natural i aconseguir una normalització cultural plena.

Les frases anteriors poden ser solament un esbós, unes línies en un paper, que no volem que siguin papers mullats. Nosaltres tenim un somni que

volem portar a la realitat. Anem a posar llana al teler i fabricarem el nostre propi present. Som veïns i veïnes que residim (també els que ho fan en la distància), estimem, juguem, treballem, desfitem i somiem a Bocairent. I, per això, caminarem per fer un poble viu, just, solidari, sostenible, compromès per la igualtat entre homes i dones, participatiu.

L'Espigolà pretén ser un grup heterogeni per buscar els objectius que entre totes i tots anem decidint. Un col·lectiu que des de l'àmbit sociocultural aporte i presente idees i projectes alternatius a Bocairent. El camp pot ser ben ampli. Volem:

- Dinamitzar la vida social i cultural del poble.
- Donar a conèixer alternatives socioeconòmiques i sostenibles.
- Potenciar les tradicions i els costums populars.
- Fomentar la immersió amb el medi que ens envolta.

En el text podem observar que junt als objectius «clàssics» s'hi inclouen termes que, en general, no apareixien en anteriors entitats, i que venen donats per les actuals circumstàncies, com la referència a la solidaritat, sostenibilitat...

La Vall d'Albaida té futur en l'associacionisme cultural, perquè hi ha altres maneres d'entendre el nostre País. Perquè potser no faran el que hem fet fins ara ni seran tants grups, però van eixint, van organitzant-se, van fent coses amb il·lusions, i altres objectius ben clars.

Debat de l'Espai Despuig

Maria Josep Garcia

Molt bé. Hem arribat a la fi de la taula redona. Ara farem un espai per tal que vosaltres pregunteu i, aixina, després farem l'última roda per si algú vol dir alguna coseta i ja tancarem esta taula redona del VIII Espai Despuig. Algú del públic vol fer alguna pregunta o aportar alguna cosa?

Intervenció del públic (Josep Calatayud)

Sí, concretament, jo quan vaig tindre'l davant de les mans, el títol de la taula redona, que era el de l'associacionisme cultural al segle XXI, pensava que anàvem a parlar més de futur i menys de passat, pensava que anàvem a tindre una visió menys parcial de cadascuna de les nostres associacions i anàvem a enfocar-lo més a un model més global o a un model que tal vegada no conec. En este moment, ací, en l'àmbit de l'associacionisme del segle XXI, el que ens fa falta és tindre la força vital de la joventut; està absent en esta sala i, pel que he intuït, està absent en la majoria de les associacions, excepte en comptades excepcions que n'hi ha massa, això és evident. Però penso que són els jóvens els que han de tindre eixa força i els que han de mantenir i els que han de dir què és. La pregunta que jo faig és la que alguns hau contestat però molt parcialment des dels vostres punts de vista: el model d'associacionisme que pensem o que hem creat ens serveix cap al futur, és el que les noves generacions estan acceptant? Ho dubte, ho dubte perquè els valors estan canviant. Nosaltres estem baix una perspectiva o baix uns condicionaments de gent, uns que hem patit la Transició d'aquella manera i que l'associacionisme allí tenia un sentit molt concret, però que ara estan donant-se una sèrie de circumstàncies socials, econòmiques i polítiques que poden propiciar altres coses.

He sentit molt la paraula subvenció. La subvenció, la subvenció per a la supervivència suposa un clientelisme i eixe clientelisme suposa de dir, d'estar pendent de l'opció política, del capital o de la religió concreta. Aleshores pense que eixe associacionisme ha d'estar, no sé fins a quin punt, si jo tinc una subvenció de tipus X em condicionaran, que efectivament postule, o tinga, o accepte una sèrie de prebendes, si no el que heu comentat, em redueixen, no me la donen, o estic pendent ja.

Jo, no ho sé, per acabar, soles era, un poc, és per eixa reflexió, és a dir, m'ha faltat, sé que no teniu una bola de vidre per poder vore el futur, però m'ha faltat el que tal vegada, potser, hajau sigut més atrevits i hajau anat a eixe model associacionista que puguem pensar el que vulguem amb vista a la societat del futur que tinguem.

Josep Almeria

Jo estic d'acord amb el que has dit, i un poc anàvem responent les preguntes que se'ns han fet. Sense ànim de dogmatitzar ni res, però, sí que nosaltres hem intentat des del nostre punt de vista un associacionisme de segon grau, o com vulguen dir, amb vista al futur. Vol dir, baix el concepte de societat civil que ja s'han adonat que és un concepte que ni el nostre govern maneja, que no té ni idea del que significa, articular eixe associacionisme de segon grau a través de la plataforma, una plataforma important, plural, diversa, d'àmbits diferents, que constituïska, que puge a un nivell més alt la força de la societat civil com a entitat absolutament independent i contraposada tant als poders públics com als privats. Per allí hem començat a treballar i, realment, també tens raó en el que dius, el no anar avant este tipus de plataformes ha sigut precisament pel clientelisme i per la baixa capacitat de reacció d'algunes d'estes entitats que, quan la veu havia de ser un poc més alta del que estaven acostumats, s'han tirat endarrere. Jo veig des del meu punt de vista que eixe associacionisme de segon grau pot ser una forma important i, per altra banda, també, veig que escoltar els col·lectius, els mecanismes de participació que hui les noves tecnologies ja ens donen la possibilitat de fer-ho, tindre una ampla resposta del que pensa el col·lectiu al qual se representa penso que serà fonamental amb vista al futur.

Rafel Cano

La meua opinió breument. A vore, nosaltres, en la nostra associació, el problema és que la gent més jove que participa no hem trobat lideratge, no hem trobat iniciativa d'espantar, est és el problema i després també no tenim molts socis i, damunt, ara, ens hem quedat en vint socis, no? O siga, que el tema de les subvencions, bé, si n'hi ha les aprofitem i si no n'hi ha no les aprofitem, intentem funcionar sense, però sí que trobem a faltar eixa renovació generacional en el

sentit de líders que tiren del carro, que espenten. No sé si és que no s'educa en eixe sentit de liderar projectes.

Josep Santesmases

Bé, tema joventut. Això és un tema, evidentment, recurrent: el recanvi generacional, i és evident que, doncs, hi ha associacions que a vegades tenen problemes. El que sí que estem veient en els centres d'estudis, quan se'n creen, perquè se'n creen, la mitjana d'edat és molt més baixa que, potser, centres, doncs, que ja tenen una llarga tradició. També sí és cert que els centres d'estudis, molts dels quals estem o som, és clar, quan es van crear, quan van ser creats no hi havia persones grans que es dediquessin a aquests temes; per tant, van sorgir de gent més aviat jove, que s'ha anat fent gran. Què vol dir?, que aquesta gent ara que té potser un major pòsit, un major coneixement, s'han de fer fora? No, penso que el s'ha de produir, sempre, és deixar les portes ben obertes perquè tothom pugui entrar, noves idees, nous reclams, que si hi ha gent jove que hi pugui..., i això ha passat, passa en alguns centres, coneixem algun centre del Camp de Tarragona que ens deien fa un parell d'anys la mitjana d'edat de la junta no arriba als trenta anys; evidentment, que això és una meravella.

I quant al tema de subvenció, és clar, la paraula ha degenerat, no?, i subvenció ja veiem això, el clientelisme a vegades amb l'administració que te la dona, *subvenció* ve de *subvenir* que vol dir «ajudar». Potser, la paraula hauria de ser *inversió*, perquè sabem que aquells diners estan ben invertits i, no ho sé. Nosaltres, des de l'Institut Ramon Muntaner, hem estat amb tres governs de la Generalitat, consellers diferents, directors generals diferents; home, mirem d'estar-hi bé, però tampoc tenim aquesta sensació d'haver hagut de claudicar. Al contrari, doncs, quan tu exposes el teu joc, se n'adonen... Hi va haver algun moment crític en el canvi de govern, que deien, com que això ho havia creat amb un altre govern, escolta'm, això ja deu ser una cosa d'aquella gent. Com fa anys unes jornades que vam fer sobre patrimoni, va haver-hi un professor convidat que em deia, això dels centres d'estudis va ser una cosa que es va inventar el Jordi Pujol. Escolti'm, als centres d'estudis hi ha gent de tota mena i penso que la gran riquesa és demostrar que gent de diversa ideologia, de diferents procedències, podem treballar conjunt, en projectes conjunts i que són una inversió per a la societat.

Emma Rodríguez

Bé, sí, possiblement, és difícil, perquè de vegades se planteja si, realment, les associacions tenen data de caducitat, no? És molt difícil arrossegar gent jove. Des de Club d'Amics de la Unesco el que sí que fem és obrir les portes, és a dir, traslladar els nostres locals als centres d'educació. Per exemple fem molts

debats, tallers, etc. als instituts i a les escoles d'Alcoi i comarca. En concret, bé, tenim dos instituts associats Unesco i, per tant, sí que es crea, com a mínim, en acostar-nos a la gent jove ens donem a conèixer, els convidem a actes. De fet, estan traslladant moltes de les seues iniciatives també al Club, un altra cosa és que s'associen, però com a mínim que la coneguim, que la xafen, crear llocs de debat i de reflexió, no? D'una altra banda, també és de veres que el Club d'Amics és un poquitíu la Mare de Déu i el que fa és obrir les portes perquè entrin altres associacions i altres col·lectius i dins d'eixos col·lectius sí que hi ha gent més jove; eixa és la sort que tenim, un poquiú. Però és de veres que el Club d'Amics de la Unesco arriba un moment que diu: què fer?, com fer?, com arrossegar? Les úniques armes que tenim són la informació, la formació i poca cosa més. Qui vulga pujar un poc al vaixell sap que és allí. Però sí que és de veres que estan creant-se o van entrant gent jove, no associats del Club, però sí d'altres moviments.

Maria Josep Garcia

A vore, hi ha dues preguntes més, una per ací i l'altra per allà. Si algú vol fer-ne que la faja, que senyale, perquè aquestes... D'acord? Una tercera i acabarem.

Intervenció del públic (Carles Riba)

Bé, jo sóc Carles Riba, sóc vicepresident de la Coordinadora, havia estat president del Centre d'Estudis del Baix Llobregat i també pertanyo, diguem-ne a la junta, al patronat de l'IRMU, no? La primera cosa que volia dir és que trobo molt encertat el diagnòstic que ha fet Frechina, en un sentit, que és que jo penso que hem passat un xarampió brutal, diguem-ne, que és que, poc temps després, al segon mandat, a partir del segon mandat, especialment, de les eleccions municipals, va haver-hi un error dels partits polítics que el vam també acceptar tots, diguem-ho així, que és que a través de les subvencions i de la influència damunt de les associacions es va voler fer, diguem-ne, part del que seria la captació de vots.

Llavors, jo penso que això ha durat com quatre o cinc mandats, eh? I en aquests moments es comença a desmuntar, però almenys hi ha hagut quatre o cinc mandats, vull dir que són quatre, cinc, són vint o vint-i-cinc anys que ha passat això. Llavors això ha produït, simultàniament, amb un altre fet que ha estat una economia especulativa brutal que ens ha fet créixer a tots i ens hem distret, això em sembla que també ho has dit tu, ara no sé qui ho ha dit, i ens hem distret en altres coses, ens ha donat un panorama diguem-ne desolador, en aquest sentit d'això. I llavors aquí, les subvencions han jugat un paper nefast. Però, diguem-ne, ara volia donar suport a les paraules de Josep Santesmases, és que també hi pot haver una altra manera que és que les entitats actuem, fem

la nostra, diguem-ne, diversa i complexa i múltiple, diguem-ne, tasca, i l'Administració de reguladora. I alhora també, diguem-ne, de canalització de part dels recursos públics cap a tasques que, a més a més, em sembla que també ho has dit tu, que és que fem unes tasques que no reverteixen, o sigui, no fem, no som societats, diguem-ne, gastronòmiques, entens?, que diguem, el que fem és fer grans àpats, diguem-ne per a nosaltres mateixos; fem llibres, que els regalem; fem conferències, que les regalem, fem exposicions, que les regalem, fem no sé què, que ho regalem. Que ho regalem, que ho donem amb molt de goig a més a més, ens agrada molt; però diguem-ne, és clar, té uns costos que...

Llavors, l'experiència de l'IRMU és una experiència extraordinària, jo penso que és una experiència a tenir en compte de forma contundent. No hi he hagut, diguem-ne, un conflicte. Vull dir, només hi va haver aquest conflicte segon que va ser del pas, es va crear en època de Convergència. Nosaltres vam tenir reticència perquè anava lligat a un tema de l'Ebre i no sabíem si era, diguem-ne, era la torna, però al final després d'un debat molt ample, molt ample, amb tres assemblees, si no recordo malament, es va arribar a l'acord que sí, que vèiem clar que ho podríem fer i vam fer-ho i va funcionar. I, per tant, ho va crear un govern de Convergència. El següent era un govern d'un conseller socialista i al principi hi va haver una reticència, però, un cop ens vam haver explicat, us asseguro que aquesta reticència va ser el contrari, allò: endavant! I després hi ha hagut una altra conselleria, diguem-ne, d'Esquerra Republicana, i, també, va costar una mica al començament, no sé si ho recordes, allò un cert desconcert, però també, un cop explicat, va funcionar.

I, us asseguro que el que representa l'IRMU com a infraestructura al conjunt de centres de parla catalana és extraordinari, les infraestructures que ha creat més un cert repartiment d'ajuts que, a més a més, són col·lectius. Per tant, escolteu, això si en volem dir subvencions que posem en aquest nou, diguem-ne, concepte que tenim, fem-ho, però no és així.

I, a més a més, jo penso que han estat enormement respectuosos tots els responsables que han passat per allà. A l'IRMU hi ha set membres que els nomena la Coordinadora, o sigui, que es trien dintre de la Coordinadora, hi ha set membres que els tria el Govern. Els membres de la Coordinadora que els tria el Govern hi ha posat sempre dues persones: una de l'Institut d'Estudis Catalans i una altra de la Universitat Rovira i Virgili, que és la més pròxima, diguem-ne, en allà. Per tant, el Govern ha renunciat sempre a dues persones i després ha donat un cert joc, diguem-ne, al territori i a diverses conselleries: llengua, patrimoni, etc. I nosaltres sempre hem tingut la cura de posar-hi dues persones: una del País Valencià i una altra de les Illes, perquè ens sembla que és el camí de fer la unió. Llavors, jo penso, i ho dic aquí, diguem-ne, al País Valencià, és una gran ocasió que s'intervengui. En aquets moments ens hauria agradat molt que tant

el Govern de les Illes com el Govern del País Valencià hagués també contribuït en aquest organisme; no és així, però és igual. Vull dir, tot el que es demani al País Valencià quedarà en el mateix nivell que els altres i, per tant, hi pot haver transvasaments en aquest sentit.

La Carne, que és la directora des del començament i que, a més a més, ho ha fet extraordinàriament bé, sap que més o menys em sembla que són 400 entitats, de l'orde de 400 entitats; nosaltres, a la Coordinadora, som 120, 120 que paguem quota de Coordinadora, però la Carne que toca, com que és administració ha de tocar a tothom, ha d'atendre a tothom, en toca 400, i n'hi ha moltes d'aquí del País Valencià, però, a més a més, jo penso que podríem aprofitar aquests nivells per tirar endavant.

Després volia dir una altra cosa: la crisi ha vingut per quedar-se, vull dir, ja no tornarem mai més enrere. I, per tant, el que construïm ara pensem que ho hem de construir perquè cap enllà, cap enrere, ja no hi tornarem mai més. L'escassetat de recursos generals, ecologistes que deies, o siga, jo estic estudiant el tema de l'energia i amb l'energia ho tenim cru amb vista al futur i, per tant, s'han de fer unes transformacions i tal, que ja no tirarem enrere. Per tant, el que construïm, construïm-ho. Sabem que tornarem a tenir una gran oportunitat, això també m'ha agradat, perquè les administracions no tenen diners i es retiren. Jo que he estat president del centre d'estudis comarcals ara estic notant que les administracions es comença a demanar: escolta, podeu fer això?, podeu fer allò?, perquè som més barats, però també perquè ho fem amb il·lusió, ho fem amb més il·lusió que altra gent. O sigui, les dues coses ens porten a poder tenir un paper molt més important del que ens pensem. Volia dir això només, que més aviat és reforçar el que heu dit.

Intervenció del públic (Lluïsa Gallego)

Jo sóc Lluïsa Gallego, sóc del Ganxo, tinc l'honor d'estar al costat del xic més jove de tota la sala, com diuen per allí darrere, i Vicent, que és el que m'acompanya, és el president del Ganxo actual, i jo sóc la presidenta anterior.

El Ganxo és una associació cultural de Benigànim, és un poble de la comarca; ens diguem *ganxuts* perquè és com li diuen al nostre poble, perquè volíem enganxar la lluna amb un ganxo, coses d'estes d'abans.

Jo penso que el problema fonamental, i és ell qui ho ha dit al començament, és el canvi generacional, perquè a la vista està. I eixe problema, com també deia un company, jo també buscava més solucions, és un poc el que estem fent en el Ganxo, com passar eixe canvi generacional, perquè, com bé ha dit ella també, naixen associacions; de vegades el problema que tenen les associacions joves és que són efímeres, per com són els joves, no per altra cosa, perquè els joves dels pobles se'n van a València a estudiar, aleshores abandonen el poble i fins

que no acaben la carrera i no troben altre lloc, no tornen als pobles; per això són efímeres, o mantenen el nom, però no fan pràcticament gaire activitat, o no tenen activitats consolidades. Nosaltres en el Ganxo eixe canvi generacional l'estem fent passet a passet, i de vegades si tu sents als que estem dins de les associacions, com puga ser de l'IEVA, que jo també sóc membre de l'IEVA, quan fem una assemblea i sé que vénen quatre i tot allò: és que, és clar, els jóvens no entren. Però si tu parles amb els jóvens, els jóvens diuen: és que sempre hi ha els mateixos. Per tant, cal vore què passa, entre els que som dins, i els que són fora que volen entrar i ells diuen que com que hi ha els mateixos igual, no cal anar-hi, per a què?

En el Ganxo estem fent eixe canvi. Com? Escoltant els jóvens, que siguen ells els que proposen activitats que igual a nosaltres no se'ns havien ni ocorregut; com quan van proposar que férem un concert rock de música en valencià, no s'havia fet mai al meu poble i, aleshores, sols d'imaginar-me la infraestructura que suposava allò ja em tremolaven les cames. El van fer, va ser tot un èxit, ells s'ho van passar d'allò més bé, jo vaig passar una nit molt mal, darrer d'uns, darrer d'altres. Però, eixa és la combinació que estem fent, seguint allò que ells volen, fer el que fem nosaltres, i els majors fem un poc de pares; el que fem a casa, fem en el Ganxo. Jo pense que allí estem buscant eixa combinació de més majors i més jóvens; ara avui veníem la gran i el menut; ahir també vam anar uns menuts i uns grans, i això són les seues activitats i les nostres, intentem compaginar-les. Fins i tot, ells fan activitats en les quals nosaltres no hi som, o quan se munten eixos sopars, fan una activitat i darrere va el soparot, i tu dius: jo acabe l'activitat i a casa; tu continua amb el sopar. I estem allí, estem en eixe camí i jo pense que cal parlar als jóvens, cal escoltar-los i, de vegades, encara que ens proposen coses que a nosaltres igual dius... Què? No? O quan a mi em van dir portem a no sé qui jo vaig dir... qui? qui són eixos?; jo no els havia sentit ni anomenar: pues portem-los, va!, tira-li!, i tot això. Aixina, un poc, és la nostra experiència, estem allí.

Per altre costat, les subvencions. Conforme ha dit algú, seria superxulo poder passar de subvencions i fer tot el que tu vulgues. Jo per l'experiència que tinc és, impossible, i si damunt vols que entren jóvens, demanar-los una quota alta, ja t'han fotut, perquè no t'entraran, perquè no tenen diners. Jo pense que el problema de les subvencions és quan darrere de la subvenció el que hi ha és el clientelisme, però, com bé també ha dit ell per micromecenatge, que té eixa doble... jo pague els meus impostos, jo vull que eixos impostos vinguen al que a mi m'interessa.

Al nostre poble, la nostra associació, que fem una muntonada de coses, tenim, per part de l'Ajuntament, 350 euros de subvenció, quan el futbol s'ha absorbit més de 25.000 euros amb l'única il·lusió que pujarà a una tercera,

que, quan es despisten, tornem a baixar baix. Vull dir, per a què ens serveix a nosaltres estar en tercera? Però això és més interessant, per tant, diners hi ha. Jo pague impostos i jo vull que eixos impostos vagen als meus interessos com pugen ser les associacions. Per tant, les subvencions, el que cal evitar jo pense que és del clientelisme, que és el que igual ens està passant al País Valencià; jo te done, però a canvi de què, de manipular les subvencions moltes vegades. Eixes serien les dues coses que jo volia dir, bé altres més perquè tinc tot açò ple, però, bé, ho deixe. Moltes gràcies.

Intervenció del públic (Francesc Tormo)

Sóc Francesc Tormo de l'Associació Cultural la Pebrella de Canals. Sols volia dir, perquè l'enunciat de la taula o dels actes era el paper de l'associacionisme, i jo pense que ha de ser el mateix del que fa 15, 20, 50 anys; és a dir, des de la llibertat, des de l'apartidisme i des de la societat civil lluitar pel nostre patrimoni i per la nostra llengua. Per als amics de Catalunya, no sé si són realment conscients de la realitat del País Valencià; ací tenim, jo havia notat, tal vegada siga exagerat, la pesta, hi ha una pesta que mana ací al País Valencià i hem de lluitar moltíssim contra esta pesta. Concretament en el meu poble mana esta pesta i per exemple per als Ports han dedicat 44.000 euros de subvencions, per a la nostra associació, com els estatuts diuen que hem de defensar el valencià, català, tal i més qual, zero, ni un duro. Eixa és la realitat, almenys, en part del País Valencià.

I, un altre aspecte és que encara no podem veure TV3, ens han prohibit veure TV3. Això, en qualsevol país civilitzat, seria impensable, però eixa és la realitat. Gràcies.

Maria Josep Garcia

Bé, com sempre passa, anem calfant motors i ara, per un costat, ens agradaria estar xarrant un poquet més, el que passa és que són més de les dues i el que passa sempre... Heu dit, heu tingut unes intervencions molt bones; vos agraiïsc les vostres intervencions. Si voleu comentar alguna cosa més? El que hem dit, jo penso que no ha de quedar-se ací, ha d'eixir d'ací. Sabem que, efectivament, el paper, el nostre paper com a promotors, les nostres associacions culturals el que fan és actuar com a, o han d'actuar com a eixos vertebradors dels valors i d'estima pel nostre patrimoni cultural i del nostre país. Hem de tindre, i tenim, i tindrem iniciatives i actuacions culturals que expressen la nostra estima pel nostre poble. Sabem que el moviment associatiu és un caràcter cultural que ara està vivint unes transformacions, que com sempre, com sempre, i m'ha agradat molt el que tu has dit que fora ja crisis, ja està bé, no serem el que hem sigut, serem una altra cosa, sigam ja, i el que hem de fer és intentar crear espais per a la gent jove; els de sempre podrem tindre eixa complicitat i podrem, és clar

que és el que voldríem, delegar, que vinguera la gent jove, però potser és el que tu dius, no que vinguera, sinó nosaltres anar i vore de quina manera. Jo penso que també, ara ells, tenen molt de temps, moltes idees, el que passa potser és que nosaltres hem d'obrir-nos més i donar-nos a conèixer més, o convidar-los que vinguen, perquè potser ells ens veuen els mateixos de sempre, sempre fan el mateix, també són tòpics que ells se'ls han cregut i que hem de donar-los eixa via oberta de dir... Ei! Si açò és un espai perquè vosaltres el tingau per al que vulgau. Molt bé el tema dels instituts, molt bé el tema dels centres escolars, i està allí, està allí eixa qüestió. Sempre, penso que hi ha sigut, i el que tu has dit també, que els centres també van eixir en un moment històric, en unes necessitats, potser que la gent jove encara no tinga clar eixes necessitats, però, molt prompte, ja les està veient i farà, ocuparà, el nostre espai perquè nosaltres, la vida és així, i ens n'anirem. Jo penso que tenim molt de futur, tenim molta esperança i que sí que és cert que també tenim nous instruments d'apertura com són les xarxes, les noves tecnologies, que potser nosaltres encara no en veiem tot el trellat i tot el potencial i que ells sí els tenen i que ells segur que els utilitzaran molt més. Efectivament, el que nosaltres hem de dir-los és que no hem de perdre eixa relació física, eixe contacte humà.

Perquè ni és tot cap ací, ni és tot cap allà. Aixina que vos adrece, vos anime que continueu treballant en tots els instituts, en tots els centres d'estudis, en tots els moviments federatius; la vida continua. La clau és la cooperació, que és el que ha dit també Frechina; sigam en este nou paradigma, que este nou paradigma el que està dient és que tots si cooperem, siguem forts, tots si cooperem, puguem canviar el món, puguem canviar, canviant des de nosaltres mateixos. Així que, sense perdre la nostra identitat, sense perdre les nostres arrels, comencem a volar.

I moltes gràcies a tots vostès. Donem per tancada la taula, l'Espai Despuig.

